

**ČASOPIS
MAĆICY SERBSKEJE
1935**

Redaktor:
prof. Ota Wićaz
studijowy direktor w Stollberku

Lětnik LXXXVIII
(Cyłeho rjada čisło 167)

W Budyšinje

Z nakładom Maćicy Serbskeje
1935

**ČASOPIS
MAČICY SERBSKEJE
1935**

Redaktor:
prof. Ota Wićaz
studijowy direktor w Stollberku

Lětnik LXXXVIII
(Cyłeho rjada čisło 167)

W Budyšinje

Z nakładom Mačicy Serbskeje
1935

Serbske praeposicije.

Zběrał a zestajał B. Šwela.

(Dalejwežeńe ze slědnego Časopisa.)

za (sts. p. č. gs. za, plb. zo) hinter, für

I. ako praeposicija:

1. z accusativom

a) městńe — örtlich, na pšašanje źo? wohin?

ži za město geh hinter die Stadt.

chowaj se za bom verbirg dich hinter dem Baum. D.
słyńco jo za mrok dołoj šło die Sonne ist hinter einer
Wolke untergegangen. D.

za ruku wjasć an der Hand führen. Ž.

ten jo se huporał za mroku der ist außer Landes ge-
gangen.

b) casńe — zeitlich:

za naš cas zu unserer Zeit. D.

za řabogego kněz Broniša zur Zeit des verstorbenen
Herrn Broniš. C.

za tši tyžeńe in drei Wochen.

za lěto a žeń in Jahr und Tag.

c) poměrńe — ein Verhältnis bezeichnend:

na pšašanje za kogo? za co? — auf die Frage: als
was? für was?

Bog jo za nas Gott ist für uns.

gaž sy był pobratša, móžoš byś za bratša wenn du den
pobratš (Brautführer) gespielt hast (im Festspiel), kannst
du nun auch als Bruder (an unserem Tisch) sein. Ž.

kak to za tebe huglěda wie paßt das für dich. D.

za swójźbu se źaržymy wir rechnen uns zur Verwandt-
schaft. D.

ta jo za řu zastupiła, źasesć dńow jo tam była die (Magd)
hat sie vertreten (in der Krankheit), 10 Tage ist sie
dort gewesen. D.

tej stej ju za swójju bralej die haben sie an Kindesstatt
angenommen. Ž.

jo lažał za řabogego er hat als tot dagelegen.

nie za źło nichts für ungüt.

2. z instrumentalom

a) městńe — örtlich, na pšašanje źo? wo?

ten bydli aź za městom der wohnt hinter der Stadt. D.

za rěku mamy łuki hinter der Spree haben wir Wiesen.
za plugom hinter dem Pflug. Jš. [Ž.

ten jo taki jagńo, až nic nãmožo za zubami hobchowaś
der ist solch ein Schwätzer, daß er nichts bei sich be-
halten kann. D.

za jsu hinter dem Dorf. Jš.

ten ma skibu za nadrami der hat Schnitten in der Brust-
tasche. D.

b) poměrńe — verhältnismäßig:

ńejo jej za gubu ist nicht nach ihrem Sinn Ž.

za mytom ńej glědał auf Vergeltung hat er nicht ge-
rechnet. Stf.

jadno za drugim eins nach dem andern. C.

jo póżedna za bōžym blidom sie hat Verlangen nach
dem hl. Abendmahl. Strb.

wóna jo była za nanom sie hatte Verlangen nach dem Vater.
wón how pochojźi za tobu er geht hier auf und ab,
um dich zu finden. C.

ja ńejsom za mójima stařejšyma měł ako pės tolari ich
hatte nach meinen Eltern nicht mehr als 5 Taler. C.

za žednym mužom nãma žiśi sie war zweimal kinder-
los verheiratet. Strb.

se ńepora za žednym żeńom der denkt noch nicht ans
Heiraten. Lk.

za domacnym žělom ńejo nic znaś, ale gaž na poli
žěłaśo, za tym jo ned znaś von der Hausarbeit sieht
man nichts, aber was man auf dem Felde arbeitet, ist
gleich zu merken. D.

how wśykno hyści wóna za šopłom hier ist es noch
schön warm. D.

my bużomy za Wami pśiglědowaś wir werden nach
Ihnen ausschauen.

wón za ńeju paso ako kócka za myšu er paßt nach ihr
auf wie die Katze nach der Maus (um sie zu tadeln). C.

za nim cakaś auf ihn warten (um mit ihm zu gehen),
na ńogo cakaś um ihm aufzulauern. C.

mogu za nim až do nalěta cakaś. Ž.

za tym głažkom cakam ako za pisanymi jajami auf das
Glas warte ich (Glaser) wie auf Ostereier. D.

II. ako praefix

hobznańeńecy a) zachopěńk statka, bezeichnend a) den
Anfang einer Tätigkeit:

tam su zapasowali dort (auf dem Plan) pflegten sie mit
dem Hüten des Viehes anzufangen. G.

zamilknišo halten Sie (den Pflug) flacher gehend. D.
to zymńeńe se zachopijo lětosa jěsno der Winter fängt
zeitig an. D.

zakwitowaś chapja beginnt aufzublühen.

daj mě ten zapity kafej gib mir die Tasse Kaffee, von
der schon etwas abgetrunken ist. D.

doł jo załapił až do poł drogi der Pfuhl reichte bis zur
Mitte der Straße. Dbk.

stara wjas załapijo slědne wót Kšišowki das „alte Dorf“
reicht bis zu den letzten Gebäuden von Kšišowka. Dbk.
na tšawu űebžoś móc kósu založys — weil es zu kurz
ist. Ž.

b) pšibližeńa k statku — die Annäherung an etwas

α. pši słowach chójžeńa — bei Verben des Gehens:

zastupšo k nam besuchen sie uns (wenn Sie vorbei-
kommen). B.

wóna jo k nam zajšla sie ist zu uns rangekommen. D.
ńebžośo wěcej k nam zachadaś Sie werden nicht mehr
zu uns rankommen. B.

ja budu how zagnaś ich werde hierher eilend rankommen
(um euch abzuholen). C.

wšykne mlode mě zaběguju die Jungen überholen mich
(indem sie vor mir sterben) Strb., taki mlody mě za-
benuł. Ž.

β. na něco zajimowaś auf etwas anspielen. C.

na to jo zajmnel, až jo wójak damit hat er sich gespreizt,
daß er Soldat ist. C.

mě jo to wělgin zajimało, ta natura mich hat die Natur
sehr interessiert. Stf.

ta jo južo por dnów zajimała na to, až ... die hat es
schon ein paar Tage darauf angelegt, daß (sie kün-
digen wird). W.

pičku se zajima na to etwas Ähnlichkeit hat es mit dem.

c) napšiskosć statka — das plötzliche Eintreten
der Handlung:

zasłabnuś schwach werden. D.

zamaršćiš loswettern. D.

zachorcał jo er hat aufgeröchelt. D.

zakurknuś röcheln im Schlaf (Kind). Zp.

zaricyś anschnauzen. Pdg.

we tom dole jo se zakaliło in dem Pfuhl hat es auf-
gespritzt. D.

płóne zamawńo die Flamme schlägt auf.

to zaskocyjo man verschluckt sich. D.

- d) až se něco do směrši cyni — daß man den Tod dabei findet:
 ten jo se zakjachał der hat sich totgehustet. C.
 se zajěš überfahren werden (zu Tode).
 zabiš totschiagen.
 žytka bužo zazdraš der Roggen wird notreifen. Rgz.
 ja kšěl se do zemje zadrapaš ich möchte (vor Ärger) sterben.
 do ložyšća zakusowaš ins Bett einbeißen (vor Schmerz). Ž.
- e) pšemeńeńe, až se to šerwejše ňewiži — Versetzen in einen anderen Zustand:
 to jo wšykno zanosone das ist durch (Bestechung mit) hingetragene Lebensmittel glatt gemacht. D.
 žery zarostuju die (Wund-) löcher wachsen zu. D.
 zawozony doł ein zugekarrter Pfuhl. Dfn.
 zasypany verschüttet (im Schützengraben). D.
 som sebe zascyniła habe es verlegt. D.
 ja budu kulki zaworaš die Kartoffeln einpflügen. Str.
 zańeńony vertauscht. D.
 kóně zańeniš Pferde wechseln (bei der Postkutsche). C.
- f) hurownańe bracha abo zežělańe dobytka — den Ausgleich eines Mangels oder die Herstellung eines Übrigen:
 my stare dejmy wót nowotki swój zylber zažělaš wir Alten müssen von vorne anfangen etwas zu erarbeiten.
 zaražiš někomu jemandem aushelfen. D. Stf. [D.
 ab dežał se tak zamoc z tymi por cygarami als ob er sich mit dem kleinen Zigarrenhandel so vermögend gemacht hätte.
 zańasé tog futra ňebdu die Kosten des Futters werden (die Hühner) durch Eierlegen nicht einbringen. D.
 žednogo zaberańa ňejo es ist keine Rücklage vorhanden.
 to zalagujō weto das setzt doch Fett an. D.
 to krowam ňezadajo das setzt nicht an, hat keinen Kern. D.
 w póstoli razka ňamožoš se zagrěš nicht einmal im Bett kann man (ich) sich erwärmen. C.
 zawařowaš einwecken. D.
 gaž mogu swóje žuřa zacyńaš, budu se zasej ženiš wenn ich mein eigenes Heim habe, werde ich wieder heiraten.
 wón dej was zaspomńeš er soll Sie erinnern. C. [Šk.
 co ten gólc zastoj was der Junge leistet. C.
 co to kuždy zastoj, jo było ned wižeš was ein jeder für Beruf, Wert hat, war gleich zu sehen. Stf.
 zatopowaš einheizen.

- se zažiwowaš sich über die Maßen wundern. C.
 někogo zachwalowaš jemanden (bis in den Himmel)
 loben. D.
 sekeru zaklinaš die Axt durch einen Keil festmachen. Str.
 g) z adoru, škódu, kónec statka — ein Hindernis,
 Schaden, Ende der Handlung:
 zapušćiš herablassen (den Vorhang). Stf.
 zastupiš die Aussicht versperren (mit dem breiten Kopf-
 tuch). B.
 zastajaš aufhalten (bei Hochzeiten) D, versperren. D.
 to zastajane das Verjährte, Rückstände. C.
 te žiši budu kšěš zajs die Kinder werden vergehen (vor
 Trauer). D.
 zasejžony versessen (ein Schneider durch ungewohntes
 Sitzen). Ž.
 drastwa se zatamjo die Kleidung wird ruiniert. Ž. D.
 cele žiši se zatamju die Kinder alle verderben, Ž., su
 zabrojte. Stf.
 zajěžony reingeritten, mitgefangen. Ž.
 jo to zalubjone ist das ausgeschlossen? D.
 někogo zamocyš jemanden einseifen, betrunken machen,
 reinlegen. Stf.
 ten jo nas kradu zamocył der hat uns richtig zu Grunde
 gerichtet. D.
 ten jo se zamocył do tych hamtow der hat sich (zu
 seinem Schaden) zu den Ämtern hergegeben. D.
 wón ma jogo zažěrnonego er hat ihn in der Schlinge,
 im Sack. D.
 se zabijo młogi raz es versackt sich manchmal (im
 Rohr, im Magen). D.
 ten jo se zabił do domu der hat sich (mit Schlaueit)
 eingedrängt in dies Haus. D.
 špa jo zabita poľna die Stube ist gerammelt voll.
 rownoš kšěl zawonožeš obgleich ich verzweifeln möchte.
 su zazlosćone sie sind verbissen. Stf. [D.
 zaporaš verludern. Lk.
 kopšiwu niebžošo zaporaš die Brennesseln werdet ihr
 nicht ausrotten. D.
 hušy zapadńotej die Ohren verstopfen sich (krankhaft). C.
 zatažžonej wócy vereiterte Augen.
 lěc to nieby něco zawostało ob da nicht etwas zurück-
 bleiben würde. D.
 ja se niezaběgam, gaž mě něcht Knik groni ich laufe
 nicht davon, wenn mich jemand (bei meinem richtigen
 Namen) Knik nennt. D.

zapacowaś das Ruder zu dicht am Kahn einstoßen, ein-
klemmen. B.

głos jo zawijaty die Melodie ist verschlungen, schwer. C.

to jog jo zalało das hat ihn zu Fall gebracht. Ž.

te hamty su jomu zajěli do głowy die Ämter sind ihm
in den Kopf gestiegen.

ta jo wšykna zawita die ist ganz verdreht. Rgz. D.

su se zamolili haben sich verrechnet (beim Bau). D.

zamotaś a zamoliś ganz verwirren. C.

ten jo jogo zamolił der (Arzt) hat ihn falsch behandelt. Ž.

B. pla wěcownikow — bei Hauptwörtern:

kazń — zakazń Verbot.

nokś — zanokśica Kribbeln unter den Fingernägeln.

grono — zagrono Ausrede.

služba — zaslužbaŕ Verdienner, Ernährer. C.

měšaś — zaměška jo ten ceły Měto ein konfuser Kerl
ist der ganze Martin. D.

pšěg — zapšěg Vorspann.

góniš — zagon Beet.

grod — zagroda Garten.

grabaś — zgrabki das Nachgeharkte.

wóraś — zawora Pflugwende.

ryś — zaryw der beim Graben entstehende Riß. D.

cyniš — zacynk Zutat (zum Essen), Abmache.

pšiměś — předny zapšimk měś ersten Anhalt haben. Z.

— něto ma zapšiměne pšesiwo Wam jetzt hat
er eine Handhabe gegen Sie. D.

C. pla adjektivow:

rěka — zarěcne łuki hinter dem Fluß gelegen. D.

gumno — zagumnaŕski hinter dem Garten.

rod — zarodne jajo befruchtetes Ei.

sejžeś — zasedne jaja durch Sitzen der Glucke ver-
dorbene Eier.

D. pla adverbijow:

cas — zawcasa rechtzeitig. G. D.

dermo — zadermo umsonst, für nichts. C.

nigdy — zanigda nimmermehr. D.

předk — zapředka anfangs.

Pšispomněše. „Za“ se namakajo teke we zwězde zeza, wótza,
ako ze za městom, wót za městom, wót za Budyšynom.

bžez, bžeze (dial. a stare bez; sts. bezł, p. č. bez, gs. bjez,
bje, bjeze) ohne; nejžwěcej se hugronijo „pšez“;

z genitivom:

bžez jěži ohne Essen. Rgz.

hobej stej bylej pšeze zgłow beide waren ohne Hemden. Ž

dla (sts. dālja, dēlja, p. gs. dla, č. dle = griech. *δια*), wegen

z genitivom:

dla mē, dla tebe, dla nas meinet-, deinet-, unsertwegen.

našogo samskego dla unserer selbst wegen. C.

dla niži nicogo wegen absolut nichts. Str.

dla tych nedrowych awtow wegen der verflixten Autos.

dydotaš dla zymy bubbern vor Kälte. C. {D.

som kšēla kōncowaš dla togo kašla ich hätte beinahe

ein Ende genommen wegen des Hustens. D.

pla, pōdla (sts. podlja, podlje, podъlj; p. podla, podle,

č. podle, vedle, gs. podla, pola) neben, bei, längs, dial. pa:

pla nas bei uns.

pla bura jo služyla bei einem Bauern hat sie gedient. W.

žiši su byli pla hoštaša die Kinder waren vor dem

Altar (zur Katechismusbesprechung). D.

pa tšugi am Fließ. Mbg.

pša, sekundarna twórba z pla a pši, z genitivom; dial. **pše**:

pše kašēna am Stein. Glinsk.

pšešiwō (sts. pretivo, p. przeciw(ko), č. protivō, protivou,

gs. přečiwo) gegen

z dativom:

pšešiwō mē gegen mich.

pšešiwō Bogu gegen Gott.

pšešiwō našym winikam.

Cesto se zwěžo take z genitivom:

pšešiwō swōjogo bratša.

te su mlōde pšešiwō ňeje die sind jung im Verhältnis

zu ihr. D.

napšešiwō gegenüber.

napšešiwō šuli gegenüber der Schule.

Rozdžěl mjazy genitivom a dativom ňejo.

Adverbija ako praeposicyje naložone:

blizko (p. č. gs. blisko) nahe an

z dativom:

blizko jednomu celemu dnju. Josua 10, 13.

bližej (asl. bližaj, gs. bliže) näher

z genitivom:

bližej Was näher an euch. D.

dalej, dale (sts. dalje, p. dalej, č. gs. dale, polb. dolój)
weiter, hinter
z genitivom:

dale rěki jenseits (hinter) der Spree. Stř.
dalej našog wélego hinter unserem Wele-plan. Stř.
dalej néje weiter hinter ihr. Csn. 1933, 12.

góřej (sts. gorê, gs. horje) hinauf, oben
z genitivom:
góřej teje šoseje oberhalb der Chaussee. Kpc. Huglař.

hokoło (sts. p. č. okolo, gs. wokolo) um, herum
z genitivom:

a) městné — örtlich:

hokoło města um die Stadt.
wóni su hokoło pomnika zestupali sie haben sich um
das Denkmal aufgestellt. Ž.

b) casné — zeitlich:

hokoło togo samego casa um dieselbe Zeit.
hokoło jatš um Ostern.
hokoło jadnogo, dweju, tšich um 1, 2, 3 Uhr.
hokoło lěta etwa ein Jahr.

hušej (sts. vyše, p. po wyžej, č. výše, gs. wyše) höher, oberhalb, über
z genitivom:

mój pšijašel hušej wšogo mein Hauptfreund. D.
hušej kjarchoba oberhalb (jenseits) des Kirchhofs. D.
to jo hušej Boga das ist über alle Maßen. Stř.

mjazy, mjaz (sts. meždi, p. między, č. mezi, gs. mjezy,
mjez, vulg. bjez, plb. médzè)

1. ako adverb:

tam su kulki mjazy dort sind Kartoffeln zwischen. D.
mjazy se take namakaju mitunter finden sich solche. D.

2. ako praeposicyja

a) z instrumentalom:

mjazy nami unter uns. C.
mjazy bratšami unter Brüdern. C.
mjaz gódami zwischen Weihnachten (vom 25.12. bis 6.1.).

b) z accusativom:

mjazy šérné unter die Dornen. D.

c) z genitivom:

mjaz drugich unter anderen.
mjazy gód die zwölf Nächte. D.

porońe, sporońe, prońe, sprońe, pósporońe

(aus sts. preme und porowno, cf. gs. pornjo)

gegenüber, nebeneinander, parallel.

sprońe šenki gegenüber der Schenke. Rgz.

prońe teje dieser gegenüber.

sporońe togo płota längs des Zaunes. D.

kralojska grobla bėzy sprońe tog ferštafa der Königsgraben fließt neben der Försterei. Och.

sporońe wašeje broźne neben eurer Scheune (indem ich vorüberging). D.

kuždy póseco tu drogu pósporońe togo swójogo jeder nutzt (das Gras) auf dem Weg an (längs) seinem (Acker) Besitz. Stf.

předk, pǫdk (sts. vь прѣдѣкъ, gs. prjodk) vorn, vor

z genitivom:

ta grobla prjedku uk der Graben vor den Wiesen Och.

pǫdk teje vor dieser. O.

přezy (sts. přezde, p. przedzej, č. přize)

z genitivom: vor

přez cerkve vor der Kirche.

pšemoc um die Wette,

z genitivom:

jadna pšemoc teje drugeje eine mehr als die andere (macht Staat). Jš.

jaden pšemoc togo drugego beide um die Wette. Jš.

sřeź, wesřeź (sts. vь срѣдъ, gs. srjedź) mitten, zwischen

z genitivom:

sřeža nas mitten unter uns.

Dwójje zestajańki — Bicomposita.

Z dwójim zestajeńom móžo serbska rěc wšake wóseb-
nosćí hugronís a słowam daš mysl, kótaruž nimski cesto
z wěcej słowami hoznańeniš musyš. Zapišu wšake hugrona
z lužecych hust, aby se na tom póznało, kak naša rěc pótrėb-
nosćí powědańa pšewińo. Zrėdował som po praeposicyjach,
kótarež ako druga pšedložka su wzete, pódžělby su po před-
nych pšedložkach a we nich jo póřed po hobpšíněsu słow-
jasa. Po móžnosćí som zaspomněł, w kakem zwisku bu słowo
grońone, pšeto jano za tym móžo se někake pšawidło wót-
wjasé.

1. druga pšedložka jo „do“:

a) dodońasé den Rest (des Pachtgeldes) bringen. Ž.

b) dohoboraš, dohoborali hogńu das Feuer gelöscht. Rgz.

- dohobǎgowaš ňamožo richtig ablaufen kann es nicht. Ž.
 my smy žinsa hows dowoseli wir haben heute fertig
 gesät. D.
- e) dohobšuzili su die haben auch noch betrogen. Stř.
 dohobšuzone jo naslědku wšo Betrug ist schließlich
 alles. Stř.
- d) dohuplašís (allen Rest) auszahlen. D.
 dohuwališ den Rest ausschütten. Bramo.
 dohužys ganz ausheilen.
 dohumřeš: w bitwě pla Jena jo byl zraŋony, we Witten-
 berku jo dohumřeš in der Schlacht bei Jena wurde er
 verwundet, in Wittenberg ist er dann gestorben. D.
 se dohuporaš ganz fortziehen (verheiraten nach der
 Verlobung). Ž.
 dohukopaš ausgraben. D.
 dohurownaš fertig einebnen.
 dohulizaš, dohuliž lecke, kratze (die Schüssel) aus. D.
 což zbydño, si w prozninach dohulicuju das Übrige
 erzähle ich dir in den Ferien. Sm.
 dohudychnuš ausgeatmet. D.
- e) donaštyriš ganz aufhetzen. D.
 donamyslijo se jaden man durchdenkt (auf dem Kranken-
 bett). D.
- f) dopojedowaš alles haarklein erzählen. Stř. D.
 dopobiš to ja budu ich werde diesen Rest abmähen. Ž.
- g) dopšedaš den Rest verkaufen. D.
 dopšepiš alles versaufen. D.
 dopšebyš seine Lebenszeit beschließen. D.
 ňamogu se teje sŋerši dopšeglědaš vor dem Tode
 können sie sich nicht hüten. D.
 dejmy dopšešerpeš, až ta starka bužo wymožona wir
 müssen in Geduld warten, bis die alte Mutter erlöst wird. D.
 smej jogo dopšegonitej wir haben ihn doch überholt. D.
 dopšemarznuša se jo sie hat sich vollständig erkältet
 (nachdem sie schon etwas erkältet war). Ž.
 dopšewěrnul umgestoßen. D.
- h) dopšidaš den Rest hingeben. C.
 dopšŋnaš den Rest bringen.
 ja som te druge kulki dopšiwjadla (nachdem sie zwei
 Zentner am Tage gebracht hatte, brachte sie einen Zent-
 ner am Abend). D.
 dopšiglědaš ňamogu ich kann (vor Ekel) nicht zusehen.
 (wie sie das Geld verbringen). D.
 dopšigronijo er fügt (in der Rede) hinzu. Stř.

dopšínějo er greift an (eine schwere Arbeit, vor der sich andere drücken). D.

dopšisypnuš voll schütten (in einen Sack wo schon ziemlich viel drin ist, soviel hinzuschütten, daß das erforderliche Maß erreicht wird). D.

- i) dorozlesijo fliegt ganz auseinander. Ž.
doroztsěso se ší ta głowa dir möchte der Kopf zerspringen (vor großem Kopfschmerz). Ž.
- k) se dowópalilo to druge da ist das andere auch abgebrannt. Stf.
dowótwezeš allmählich (die Rente) ganz wegnehmen.
do žaseš lět jo była w Strážowé pla stareje mamy, pótom jo how dowóthojžila bis zum zehnten Jahr war sie in Str. bei der Großmutter, dann ist sie hier bis zur Entlassung (zur Schule) gegangen. D.
- l) jadnu počojcu změjom ja a něbužošo wy tu tšawu sec, ga budu tu drugu dowzeš eine Hälfte (der Wiese) nehme ich, und wenn Sie nicht das Gras mähen, werde ich die andere (Hälfte) auch noch nehmen. Ž.
nam bužo wšykno dowzete uns wird noch alles genommen werden (weil wir es verachten). D.
- m) dozbiš notschlachten. Stf.
dozlało jo se jim ganz überschwemmt, ersoffen. D.
dozgromažiš Reste (an Geld) einsammeln. Stf.
dozmysliš se ňamožoš das kann man nicht so schnell kapieren. Stf.
dozjězone völlig aufgegessen. D.
dozežywiš dej góspodař huńeńkařa der Wirt soll dem Ausgedinger den Lebensunterhalt gewähren bis zum Tode. Stf.
něto jo dozlanuł swětki Pfiingsten hat er sich nun endgültig gelegt. D.
kradu doschořel jo swětki Pfiingsten ist er richtig krank geworden. D.
dozbrašył jo (der Arzt hat durch falsche Behandlung) richtig zum Krüppel gemacht.
dozekšadńone krydńošo es wird alles gestohlen.
dozesajžaš alles fertig auspflanzen.
- n) dozawozyš ganz zufahren (die Teiche). D.
dozapjako jo (der Boden) ist ganz fest gebacken. D.
dozarostowaš; nědozarosěujo ganz zuwachsen. Ž.
co bužoš tam dozagašowaš es hat keinen Zweck dort abzudämmen. D.

2. druga pšedložka jo „**ho**“:

- a) se hopokazali sich erweisen (freundlich). Stř.
jo se hopokazała hat sich bewiesen (eine Erscheinung). D.
nět akle Was hopoznaju nun erst erkenne ich Sie recht.
- b) bužo se hopšestaš wird es aufhören (zu regnen). D. [Góf.
hopšebiš ordentlich verprügeln (soll der Lehrer den
Jungen). D.
- c) hoscynili doľoj haben abgeladen. Stř.

3. druga pšedložka jo **hob**:

- a) hobbšimeš behalten, begreifen. D.
- b) hobzdychowany klěb Brot mit Seufzen. C.
hobzjadnaš se sich gut vertragen. D.
- c) hobzawizeš beneiden. D.

4. druga pšedložka jo „**hu**“:

- a) huhoglědowaš erblicken. Rgz.
- b) ja ju huhoblekaju a huzeblekaju ich muß sie an- und
ausziehen. D. Góf.
huhopšašowaš sich erkundigen. Stř.
huhobrywaš hokoľo tych krickow umgraben um die
Sträucher. D.
huhobwězowaš ringsum verbinden. Ž.
huhobywany gestieft. D.
su se huhobywali haben sich die Strümpfe angezogen. Ž.
- c) huhušywaš bšaškowaňe den Hohlraum nähen. D.
- d) hunapisoaš alles richtig aufschreiben. D.
hunapisowaš alles notieren. Stř.
hunamarzgowane su měli te nogi angefrorene Füße
hatten sie alle (1917 in Rußland).
hunasažowane su byli angesetzt sind sie gewesen
(Glucken).
kulki su hunagniwane unter den Kartoffeln sind viel
angefaulte. D.
- e) hupokazaš se bužo wird sich herausstellen. D.
hupokšywaš sorgfältig zudecken. D.
hupowrošane ausgekugelt. D.
kšej huposćelowana das Blut ist ausgespritzt (aus dem
Überfahrenen).
hupošesowaš fertig draußen aufhängen. D.
hupomazowaš (Dachfirste mit Mörtel) verschmieren. D.
- f) hupódložowane unterlegt (Balken am Blockhaus). D.
hupódpisowaš alle (Vorstandsmitglieder sollen) unter-
schreiben. Ž.
hupódtkajowane untergelegt. D.

- te budu wšykne hupódežerowaš die (Mäuse) werden alle (Kartoffeln) unten abnagen.
 hupódrywaš umgraben. D.
 hupódworowaš pflügen, stürzen. D.
- g) hupšešegane überzogen (mit Vorhängen). D.
 hupšestajowane su te kjarliže umgearbeitet sind die Lieder. Strf.
 hupšešapowaš herausstochern. [Stb.
 hupšerostowany peńk ein sehr durchwachsener Stubben.
 to pšěženo se hupšebělujo pičku pši slyńcu das Garn wird an der Sonne etwas gebleicht. Ž.
 hupšepadńony ganz eingefallen. D.
 hupšewalowaš někogo jemanden durchhecheln. Ž.
 hupšewergowaš vergeuden. D.
 hupšewrošowaš te słowa die Worte verdrehen. D.
 hupšeražuju verraten. Ž.
- h) hupšigrañaš wiederholt und gründlich versprechen. D.
 hupšigrañaš som psez tu ból.
 hupšibijaš ausschlagen.
 hupšipinaš anheften (Efeuranken an die Erde). D.
 hupšiwězaš fest anbinden. D.
 jo peńeze hupšidawaš hat Geld (vom Arbeitslohn in die Wirtschaft) zugegeben. Sm.
 ja musym hyšći nadojś a hupšidawaš ich muß noch melken und das zweite Futter (Häcksel) geben. D.
 z palcom hupšimaš mit verbundenen Augen sehen.
 hupšimaju tastend fühlen (die Nopperinnen). Ž.
 ja mam gjarsć hupšimetu ich habe schon die Hand voll Geld (um zu bezahlen).
 hupšikazowaš hat letzte Anordnungen getroffen. Ž.
 stařejše hupšikazuju žišam die Eltern geben den Kindern Ermahnungen auf den Weg. C.
 hupšisajžowaš nachpflanzen (wo verdorrt). D.
 hupšitlocowany jo sněg na droze festgetreten ist der Schnee auf dem Weg. D.
 hupšiwězowaš hinzunehmen. Ž.
 což w lěše nažarijoš, to hupšiběrajoš w zyńe was man im Sommer erspart, das setzt man im Winter zu. Ž.
 rozymńe se hurozgrañaš sich vernünftig aussprechen.
 hurozpinaš aufhefteln. Ž. [C.
 hurozywaš cřeje die Schuhe ausgezogen. D.
 hurozcěgaš z teje drogi dołoj (das ausgebreitete Heu) vom Wege herabziehen. Ž.
 hurozcěgowaš z grabjami (die zum Dreschen auf der

Tenne ausgebreiteten Garben) mit der Harke auseinander ziehen. D.

hurozdželone parteiisch gespalten. Ž.

hurozdželowane aufgeteilt (sind die Äcker in der Separation). D.

hurozdželowane aufgeteilt sind (die Batterien über die ganze Front).

hurozkladowaś gründlich erklären.

wšykno dej byś huroztsšesowane alles (Gemüll) soll durchgeschüttelt werden.

hurozkšajowaś Brot in kleine Stückchen schneiden. Stf.

i) huwotbijaś nachmähen (im Herbst den 3. Schnitt).

wšykno hūwotcyňaś, hokno su jomu huwotcyňali die Fenster öffnen. D. C.

huwottykaj pjac stopfe die Zuglöcher des Backofens zu. D.

až jan ňebudu te karnikele je huwotkusowaś möchten nur nicht die Kaninchen sie (die Kiefernpflanzen) abfressen. Ž.

huwotworowane (Furchen vom Nachbarbeet) abgepflügt.

k) huscyniś her austun. D.

huzběraś griby Pilze sammeln. D.

zhuβeraś griby Pilze verlesen. D. Pf.

huzβernišo heben Sie (die paar Kartoffeln) auf. D.

huzesedowana kšej geronnenes Blut. D.

wšykne su se huzesedali alle haben sich gesetzt. D.

l) huzabył som ja to das habe ich vergessen. Šl.

to se huzabywajo wšo, Pp., huzabywał während des Erzählens. D.

wón jo wšykno huzacyňał; huzacyňone jo wšykno zumachen. Ž. D.

huzajiś vorbeigehend reinkommen.

ja bdu ju huzawołaś auch herbeirufen. D.

huzapinaś lapu das Kopftuch feststecken. Stf.

nazymu dej zasej byś huzaplašowane wšuzi im Herbst sollen alle Schulden bereinigt werden. D.

huzawrowaś je ňedejšo einsperren sollt ihr (die Ferkel) nicht. D.

huzastajowaś versetzen (die Fenster mit Kuchenblechen).

huzaswešiś: młogi ma južo předku namše bom huzaswešony mancher hat den Weihnachtsbaum schon vor dem Kirchgang angezündet. Stf.

5. druga pšedložka jo **na**:

a) nahuberane ausgesucht, vorzüglich. D.

su byli nahuśone, až su kšeli . . . sie waren gespannt, voll Erwartung. Stf.

- z biblije sebe nahušégaju machen sich Auszüge. D.
nahumjatował jo er hat tüchtig gescholten. C.
- b) napomoc sebe sich aushelfen. C.
napojedal pó tych dwórach geklatscht von Hof zu Hof. D.
což w měsće kupijoš, to jo wšykno tak napolecane was
man (an Küchenmöbeln) in der Stadt fertig kauft, das
sind solche Kinkerlitzchen. D.
- c) napodložone untegelegt (Tücher unter das kranke
Bein). D.
to jo wšuži tak napodržowanego überall ist viel Ab-
gesägtes. D.
budu se napodpisowaš sie werden sich massenweise
unterschreiben. D.
my smy napodstajowali wir haben untergestellt (Ge-
fäße unter das schadhafte Dach, um durchtröpfelnden
Regen aufzufangen). Ž.
- d) my dejmy jej napšerézowaš wir sollen die langen Holz-
stämme) für sie zersägen. Ž.
napšelubo povedaš nach dem Munde sprechen. D.
- e) napšibijaš aufnageln (Rohrgeflecht an die Decke). D.
napšimaš knochu den Knochen fühlen. D.
su napšinasli až wele haben über die Maßen viel ge-
bracht. D.
jo sebe wóry napšinasla hat sich Vorrat an Waren
mitgebracht. Štř.
teliko jo napšikupowaš soviel hat er hinzu gekauft. D.
ja som jej ten flastař napšilipowaš wiederholt aufgeklebt.
- f) stej se narozgraňalej haben sich viel erzählt. D.
- g) to nic nenawdajo das (schlechte Mehl) gibt nichts aus. Ž.
- h) kuski pyřa su nawotlamane viele Stückchen Quecken
sind abgebrochen. Ž.
nawotšěipowali smy sebe wir haben uns hinreichend
viel Ableger gemacht. D.
- i) nět akle jo tšacha nazběrał nun hat er erst Angst
gekriegt.
nascyňaš mazańc den Kuchen bestreichen. D.
nascyňał na talař tšochu wele hatte sich etwas viel
aufgepackt. Us.
jo jomu nascyňala, až jo łdgař sie hat ihm nachgesagt,
daß er ein Lügner ist. Ž.
ja bdu ší z pantochlu nascyňaš ich werde dir eins mit
dem Pantoffel geben (sagte Mädchen zum bellenden
Hund). D.

6. druga pšedložka jo **po:**

- a) kuždy raz se mě pohusmjala hat sie mich friedlich angelächelt.
ja cu tam pohustaš ich will dort einen Augenblick halten.
- b) popšewalowaš durchhecheln, durch den Kakao ziehen. D.
pjas popšewalujo tych drugich der Hund rennt die anderen um. D.
- c) kury popšimaš die Hühner fühlen. D.
do kapse som popšimala an der Tasche habe ich gefühlt (ob etwas drin ist).
- d) nēwēdro jo se porozšēnulo das Unwetter begann sich zu zerziehen. Ž.
- e) daš jo powotcyńony mag es etwas offen stehen.
- f) pičku pózechyliš ein wenig (den Stamm beim Aufladen) herunter lassen. Ž.
pózmoliš verwirren.
poscyńaš, ja póscyńam ich lege hin. D.
póscyńane skiby belegte Stullen.
- g) to som pózabyła das habe ich fast vergessen. D.
pózalekajo er ist perplex. D.
pózalate weithin flach überschwemmt. Ž.
pózastarany etwas gealtert. D.
pózamarzńone überfrozen.

7. druga pšedložka jo **pše:**

- a) pšedogoniš überholen. Stř.
- b) te lēpše kańeńe pšehubraš die besten Steine auslesen.
pšehubeńowaš verlesen, aussuchen. D.
- c) pšehobrošowaš ganz herumdrehen. Dšk.
- d) pšenajmaš durch Mieten von Arbeitern sein Geld vertun. Stř.
- e) se pšepšimēš sich vergreifen = etwas vertauschen. Stř.
reginy, to su nyki, gaž ta zlosć někogo pšepšimējo
wenn die Bosheit jemanden besessen hält. Stř.
- f) ten jo pšewdał der hat zuviel gezahlt. Rg.
som se pšewdał ich habe falsch herausgegeben. Stř.
- g) pšescyńowaš umladen (volle Säcke). D.
jo se pšezwinuła z tym baskenom hat sich überhoben.
[Stř.]

8. druga pšedložka jo **pši:**

- a) pšinaporaš hinzu anbringen. Ž.
pšinažariš: daši te žiši něco pšinažariju hinzusparen.
pšinajmajšo mietet hinzu. [Ž. D.]

- b) pšínadwězaš pši snowańu wiederanknüpfn. D.
 c) take žiši pšipomagaju wěle helfen viel. D.
 psipožycyš hinzuborgen. D.
 pšipowěsyjo na wědobnosé ans Gewissen binden. Ž.
 se pšipowědaju melden (sagen) sich an Stf.
 pšipopaduju móju (słomu) teke er nimmt von meinem
 (Stroh) etwas hinzu (wenn es ihm beim Abwiegen
 fehlt). D.
 ja som pšipopadowany ich bin mitangegriffen (weil
 ich mit dem Gegner verkehre). D.
- d) pšipsińasé noch hinzubringen Ž.
 deb ja pšipsińeš soll ich mit anfassen. Ž. D.
 ja som wózyk někomu wózoju pšipsińezał ich habe den
 Handwagen jemandem an den Wagen angebunden. Ž.
- e) tu nóc pšiwzeš die Nacht hinzunehmen zur Arbeit. D.
- f) ja ňok nic pšiscyńaš ich will nichts (gegen ihn) vor-
 bringen. Stf.
- g) pšizacyńiš žuřa die Tür anlehnen. D.
 mója kóšula jo pšizacyńona mein Rock ist eingeklemmt
 (beim Zumachen der Tür). Dšk.
 pšizaplašiš zuzahlen. Wb.
 pšizawila som hinzugewickelt (Geld ins Tuch). D.
9. druga pšedložka jo **roz**:
- a) jo tu nogu rozhobaliła hat den Verband vom Fuß ab-
 genommen. D.
- b) wón jo rozhulicył er erzählte eingehend. Stf.
- c) rozpokazaš unterweisen. Jpř.
 ňejšmy krydnuli rozpokazowane es ist uns nicht er-
 klärt worden. D.
 rozpolecyło, rozpolecone die Falle ist zugeschnappt. Ž.
 ten jo sam seže to rozpolecył der hat sich das selbst
 eingebrockt. D.
- d) rozšćaknuł jo er ist ganz wild geworden. D.
 šyška se rozšćeriju die Tannenzapfen öffnen sich. Ž.
- e) kózy rozzawřeš die Ziegen auseinandersperren. Ž.
10. druga pšedložka jo **wót**:
- a) gaž ňejo niži wótpokazane, ga sy taki ňewěrnny wenn
 nichts Bestimmtes angewiesen ist (Streu zu harken),
 fühlt man sich unsicher. Ž.
 jaden wótpokazujo na drugego einer schiebt die Schuld
 auf den anderen. D.
 wótpocakajtej mału chyly wartet ein Weilchen.

wótpowědaš, wótpowědowaš kündigt.

wót po gód seit der Zeit nach Weihnachten.

- b) až by jadnu krowu wótpśedał er würde die eine Kuh abverkaufen. D. wótpśedawował. Ž.
- c) wótpśisegnuš beschwören — richtig und falsch. D. C.
- d) my se wótrozńejomy wir verständigen uns. D.
- e) ŕeŕej musym se wótwědaš tym lužam erst muß ich (Pacht, Steuern) zahlen. D.
- f) wótscyńowaš beiseite legen. D.
- g) wótzawřeš absperren (die Ferkel von der Alten weg). wótzawěrny aufrichtig. D. [D.]

11. druga pśedložka jo **za**:

- a) se zadobyš sich kaput siegen (wir siegen, die Gegner gewinnen). D.
- b) sćo južo zahobrošili haben Sie schon (den Schlüssel) umgedreht, (um aufzuschließen). C
nogu zahobrošił hat den Fuß (im Knöchel) umgeknickt. D.
to jo mě knyku zahobrošiło das hat mir das Genick gebrochen. D.
mě jo se hutšoba zahobrošala a zahoborala, na te zgromažiny namgu wěcej hyš mir hat das Herz sich gesträubt und gewehrt, auf diese Versammlungen kann ich nicht mehr gehen. Stř.
ńetřebašo se zahobrošowaš Sie brauchen sich (auf der Kanzel) nicht nach verschiedenen Seiten zu wenden. Zp.
- c) zahupytaš bemerken jemanden.
zahusmjaty lächelnd (lag der Tote mit innerem Frieden).
zahusynaš einschlummern. Krš. [D.]
zahustawowaš aufhören. Ž.
- d) zapocynaš, zapocynałej, zapocynańe, coga ty zapocynaš anstellen, sich geberden. Z.
jo se zapogrimało es hat angefangen, ein bischen zu donnern. D.
- e) wóna jo pšez tu chórosć tšochu zawostała sie ist durch die Krankheit etwas zurückgeblieben. D.
něco jo zawostało etwas ist zurückgeblieben. C.
- f) to se jomu wělgin zańezdało, až syn jo we wójńe padnuł das ist ihm sehr nahe gegangen, daß — —
to se tak zascynijo młogi raz man verlegt manchmal etwas. D.

12. druga pśedložka jo **z**:

- a) zhopłašiš abzahlen bis ans Ende.
zhopłašowali su haben ratenweise abgezahlt. Stř.

- žinsa jo kón zasej cely zhobijany heute ist das Pferd wieder ganz abgeschunden (indem es Löcher am Kopf hatte).
se zhobijował hat sich abgeschunden (indem er fiel). D.
- b) zhorězowali su měso abschneiden, sezieren.
su zhošégali haben abgezogen (die Betten). Ž.
piletka mogu se zhobesowaš die Gänslein können (im Drahtzaun) sich erhängen. D.
zhoblinowane kaž wót hoblinow wie von Brennesseln verbrannt (Ausschlag). Stf.
zhobrězowany beschnitten (Baum). D.
zhobšuzowany sy wšuži überall wird man betrogen. D.
- c) zhušégaš te resty die Reste ausziehen (aus dem Kontobuch). Stf.
zhuberaš verlesen, sortieren. D.
wšykne su zhubegali alle sind ausgeflogen (Sonntags). D.
zbóžo zhurywaš das Vieh herausreißen) bei Feuersbrunst). Rgz.
wóna jo zhukazowała sie hat angeordnet. Stf. D.
su se wšykne zhupisowali sind alle ausgezahlt, abgefunden worden. D.
by dawno mogła zhudawowaš hätte längst können ausgeben (das Inflationsgeld). D.
zhudawali haben alles ausgegeben. Jš.
kóne su zhupušćowane die Pferde sind herausgelassen (beim Feuer). D.
swińe su dejali žajtša zhupušćowaš die Schweine sollten sie morgens rauslassen. Górna.
zhupadowane verfallen. D.
zhuplašowane ausgezahlt.
zhugrabowaš z ředow gleich von den Reihen fertig harken. Ž.
člonki su zhuwalowane, zhurošowane ausgekugelt. Ž. D.
wón jo zhutfewał glažki er hat die Fensterscheiben abgewischt. D.
- d) zpódawaš wšykno alles aufgeben (beim Aufladen). D.
- e) dřejane kšice se spódlamaju die Holzkreuze brechen ab Stf.
- f) zrozčégowaš z grab,ami auseinanderziehen mit der Harke. Ž.
zrozdawowała jo hat auseinandergegeben, verteilt. Ž.
zrozlamowaš co se bomk zerbrechen möchte das Bäumchen (wegen vieler Früchte).
buby se zrozcyńaju die Knospen öffnen sich. Jš.

hokna su zrozkokowane die Fenster sind zerplatzt (vor Hitze). Rgz.

- g) zwód(l)upowane kósći die (kranken) Knochen abgemeißelt.

kólasa su zwóstajali die Räder haben sie eingestellt. Stř.
žo te পেঁেজে zwóstawjaju wo sie das Geld lassen. Br.
wšykno budu zwóstajiš werde ich im Stich lassen. C.
te druge su se zwóžeńowali haben sich alle verheiratet.
žiši mam zwóžeńowane Kinder habe ich, sie sind alle
verheiratet Hażow, Stř., C.

- h) zwótrywat plakaty um die Plakate abzureißen. Stř.
zwótkopowane die Gruben öffnen. Rgz
zwótkusowane abgebissen.

zwótlětuju sie fliegen — sie sind tot
zuby su se zwótlamowali die Zähne sind abgebrochen. D
zwótprowaš auftrennen. D.

- i) luki su zepšerězowane z groblami die Wiesen sind von
Gräben durchschnitten. Wb.

połojca jo zepšeběgana die Hälfte ist brandfleckig. D.

- k) zezbëraju tšacha sie kriegen Angst.

z boka zescyńaš beiseite räumen.
lico jo zezrywane die Backe ist zerrissen (im Kriege).
zezrywajo die Erde mit dem Dampfflug. Us.
pšez ten kašel se wšykno zezrywalo nutši. D.
zezrašaš umwenden (das Heu).
zezpařowane verbrüht. Stř.

Tšoje zestajanki — Tricomposita.

- a) ja pójdu dohuwotcyńat ich gehe die anderen Türen
auch aufschließen (sagte der Kirchendiener nachdem
wir bereits in der Kirche waren). Ž.

stary Kowal jo jim dopšipomogł der alte K. hat (sei-
nen Neffen) geholfen, ihr Gut zu verbringen. D.

ty dře což mě dozawdaš du willst mich wohl ganz
vergiften (durch falsche Medicin). D.

dozwotwijaš mit dem Abdrehen des Rübenkräutigs
fertig werden. Ž.

ja som se dohuzeblekał ich habe mich dann erst
richtig ausgezogen (N hatte sich angezogen aufs Bett
gelegt, war eingeschlafen, in der Nacht aufgewacht
kleidete sich dann aus). D.

- b) ja som to góle hupšihoblekowała ich habe das Kind
mit allen üblichen Kleidungsstücken bekleidet (sagte
die babka). Ž.

- perwěj som ja teke pšedogoňował, něto mě wšykno
 hupšedogoňujo früher (in der Jugend) habe ich andere
 überholt, jetzt überholt mich alles. D.
 hupowotcyňaju sie öffnen vorsichtig (die Tür). Stf.
 huhobscyňowaš belegen, umfriedigen, zumachen.
 hupodscyňáš ausreichend (viel Säcke am Damm) nieder-
 legen (bei Hochwasser). D.
 ja sebe hupodscyňaju lumpy ich lege mir Lappen
 unter (aufs Steckbecken). Ž.
 hupodscyňowaš (aber pódscyniš). Stf.
 hupšescyňowaš mischen (die Spielkarte). D., durch-
 suchen (die Bücher, indem man sie aufhebt und durch-
 einanderlegt). D., verlegen. Stf.
 huzascyňowaš (die Durchstiche am Damm) schließen. D.
 huwotpokazowaš (mehrere Personen) abweisen.
 griby su južo wšykne huzebërane die Pilze sind schon
 abgesucht. D.
 huzahobrošiju se te dele die Bretter kippen um. D.
 huwotpocywaš se ordentlich ausruhen.
- c) narozscyňowaš (die Torte) in Stücke schneiden und
 verteilen. D.
- d) pohuzwiauš a pšizacyniš (die Tür) anheben und zu-
 machen. D.
 wóz póhuzwinuš den (eingesunkenen) Wagen anheben. Ž.
 wón jo pózhusypowany er hat etwas Ausschlag. C.
 póspominaš erwähnen. Stf.
 pózazlěkajo er schrickt auf, ist perplex. D.
- e) wótzapoředanej stej bylej aufgeboden waren sie schon.
 [Dřen.]
- f) zhuzgrabowała, zhuzgrabowane fertig (das Heu) harken. Ž.
 zhuhobbijane, zhupšibijane (die Wand mit Platten) be-
 legen. D.
 zhuzwolowane ausgewählt. Stf.

Stwóre zestajanki.

huzaspominowaš námogu tych verškow ich kann mich
 nicht mehr auf alle Verse des Liedes besinnen (sagte
 eine Kranke). Ž.

zhuhopoředowane alles vom Herzen runter geredet
 (die Sterbende ihre letzten Wünsche). D.

Nejwěcej se namakaju ako druge pšedložki „do, hu,
 ze,“ pótom „na, za“. „Do“ móžo stupaš pšed wšykne druge,
 ňeznáso pak předku se žedneje drugeje praeposicyje. Hušej
 wšogo cesto se naložuju „hu“ a to rowno tak deže na před-

nem ako na drugem měsće, jo-lic na přednem měsće, stoj we mysli „wen — heraus“, na drugem měsće jo cesto jano hobtwaržeńe verbalnego hobpšiměša.

Pla wšyknych dwójnych zestajankow jo frequentativna mysl nejcesćejša, pótom iterativna, naslědku perfektivna. Někotare praeposicyje mogu na dwójo stojaš, to su „do, hu, pši, ze“, ako: dodońasć, huhušywaš, pšipšiměš, pšipšiměšć, pšipšiwězaš, zezcyńasć, zezrašaš, zezrywaš.

Do, hu, ze hobznańeniju dopolńeńe statka, ale z wótchylneju myslu:

ja som dowotpisował ich habe abgeschrieben (endlich bin ich fertig).

ja som huwotpisał ich habe abgeschrieben (sieh nur, wie schön es ist).

ja som zwótpisował ich habe abgeschrieben (gründlich und genau).

Stwóre zestajanki su wšykne take, až přédne zestajańe se nerozmějo ako compositum ale ako simplex.

Lístowanje Hendriča Imiša z Michałom Domašku.

Podal Ota Wiéaz.

(Pokračowanje.)

Mój kochany lubowany bratřiko!

Džensa jenož někotre slowčka, dokelž sebi wutrobnje žadam, budže-li mi někak móžno, bórzy ertnje z Tobu, mój luby bratřiko, porěčec.

Tuž džensa najprjódcy mój najlěpši džak za lubosć Twojeho lisćika a za připóslanje nowych lubych kěrlušow.

Twoje znowa namjetowane napismo „Dar duchownych kěrlušow“ je so mi před přečítanjom Twojeho lubeho lisćika derje spodobalo; ale pozdžišo tola spóznach, zo je slowčko „dar“ přemalo za wulkosć tuteje harfy. Hdyž někomu 5 rjanych duchownych kěrlušow podam, ma tež hižo džakahódny „dar“. — Slowo „poklad“ njeje tak njeznate. Hižo po wozjewjenju w rozprawje so wjele, wjele lubowarjow Božeho słowa na to wjeseli, zo změja tež swój „kěrlušowy poklad“, kaž maju němscy bratřa swój „Liederschatz“. Budž tak dobry, mój luby bratřiko, rozpomí sebi to! Slowo „swjaty póst“ běše tež zwoprédka mjenje znate; ale wot někotreje lubeje maćeřki móže so nětko slyšec, z kajkej lubosću sebi tón „swjaty póst“ wysoko waži. Za wosebne wěcy, kajkež hišće njejsmy měli, su tež wurjadne pomjenowanja najbóle „significantur“. Rozsudž Ty sam, što so Ći wo tym zda.

Ale něšto wjele wažniše je, z čimž so hižo dlěje wokoło nošu. Žórlo serbskeje kěrlušoweje poezije tola, da-li Bóh, njezaprahnje; wón ze slowom a swjatym Duchom dale khwalbu přihotuje; wón wosebje tež w Twojej wutrobje hišće někotry krasny Cijonski hlós wubudži. W tutej nadžiji bych sebi namjet dowolil k napismej přidać:

„Prěni džěl“.

Ćišća dla sym hižo dwójcy ze sekretarom Monsec knihičišćernje jednal, a tež hižo z k. Monsu samym. Ja sym nimale ze wšěm na čiste. Papjera budže tak wosebna kajkuž hišće w žanej serbskej knizy nimamy. Na kóždej stronje dvě kolumnje, khiba zo šěroke metrum jednu kolumnu žada. Cyrkwinski radžiel¹ je mi při tym wšěm runje tak radžil, kaž běch při sebi wšo hižo za najlěpše spóznał. Mój smój poetiske knihi w jeho knihowni sebi wobhladałoj, a

tež wot papjerjanych pruhow je wón tu wuzwolil, za kotruž běch so pola Monsec rozsudził. Mi je to wšitko jara wažne bylo, dckelž je mi wudaće tutych knihow wosebnje wutrobna wěc. Drohe wšo budže, ale za dobru drohu wěc so njesmě skupje lutować. Při tym mam tu nadźiju, zo wosebite pjenježne pcdpjeranje nam so, da-li Bóh luby Knjez, dostanje. Ja cheu rad wšu prócu za dostaće toho sameho naložić. — Wšo druge ertnje.

Zo je Twój luby swak tak jara khory, to nam jara žel čini. Knjezowa hnada so na nim překrasnuj!

Wam wšitkim najwutrobniše postrowjenje wot nas wšěch.

W najsprawnišej lubosći

Twój H. Imiš.

W Hcdźiju, 6. 3. 1867.

Dckelž mam 4 ex. řečnicy mojeho lubeho swaka, kotraž je tak jara pilnje wudžělana, sym čí 1 ex. z lubosću daril. Ta je mi wjele rozjasnjenja dała. H. I.

¹ Cyrkwiny radžićel D. theol. K. Aug. Wildenhahn, sprawny přećel serbskeho luda, běše tola telko serbscy nawuknył, zo móžeše serbski lud w serbskej řeči žohnować. Běše z wubjernym ludowym spisaćelom. † 12. 5. 1868. K jeho jubileje 12. oktobra 1862 wěnowaše jemu serbske duchownstwo spěw wot Fiedlerja.

Kochany, luby bratřiko!

Přeco a přeco zaso sym na to myslil a sym sebi wutrobnje žadal, Tebje a Twój luby dom pak sam, pak z mojej zónku wopytać. Ale nimo někotrych khorobyćow mojeje Milki sym pak tež z džělami a wobstaranjami tak wobstarany byl, kaž lédy ženje, zo dyrbjach zwjetša wšědnje hač do sameje nocy džělać, hdyž móžach so někak domach džeržeć. Z toho dha je so stało, zo přeco hišće njejsym k Tebi, Ty mój kochany, dosahnył, hačrunjež mam tak wjele, štož bych z Tobu rad rozpominal. Bratrska lubosć ma wšak přeco dosć předmjetow rozpomnjeća, a wosebje tež, hdyž ma tež zhromadnu, zjednoćenu džělawosć. Tuž mój luby bratřiko, přikhadžam džensa w tutym lisćiku z tej wutrobnej próstwu k Tebi, hač Tebi njeby móžno bylo, přichodnu srjedu (hdžež budže popołdnju Riling¹ misijonske předowanje džeržeć) rano z přěnim čahom do města přijěć a so zo mnu na dwórnišću tam trjechić! Tak mohloj to cyle dopołdnjo hromadže być. Twój čah by

někotre minuty prjedy mojeho přišoł, tuž bych Tebje prosyl, zo by te minutki tam na mnje čakał. Hdy by Ty wšeje wěcy z přenim čahom njeprišoł, dha bych Tebje při druhim čahu hladal. Je-li pak někak móžno, dha přińdź radšo z přenim, zo mohłoj čím dlěje hromadže być. Tón Knjez wobradź namaj zbožowne a požohnowane hromadžebyće.

Kěrlušowy poklad sym nětko w Jezusowym mjenje do čišća dal. Wón sam tón luby Zbóžnik spožč swoje milosćiwe radženje k tutemu wulecy wažnemu wudawkej a potom požohnowane wužiwanje! Wósom stronow přenjeho listna sym hižo zańdženy pjatk, jako w měsće běch, zestajane wchladal. To bě mi tak radosćiwe začuće.

Druhu wěc, wo kotrejž cheu z Tobu rad ertnje porěčeć, nastupa znutřkowe misijonstwo. Zechce-li Bóh luby Knjez, chcemy kemšenja za znutřkowe misijonstwo dźeržeć 16. oktobra w Lubiju² serbske a němske, 17. oktobra w Sohlandže němske a — jeli zo Ty a Twoja luba čescěna knjeni dćwolitej — 18. oktobra w Nosaćicach. Wšudžom popelndju w cyrkwi a po kemšenju — kaž we Hbjelsku³ běše, něhdže wonkach (pola Tebje snano pod štomami stareho dwora při rozpadankach).

Nětko pak, kochany mój bratřiko, dyrbju drje z pisanjem pozastać, dokelž ždyn teje wjeseleje nadźije sym žiwy, zo da-li Bóh tón Knjez, će srjedu w měsće wohladam.

Twój cyly luby dom wot nas wšěch najwutrobnišo postrowjo

sym Twój

w Jezusu zjednočeny bratr

H. Imiš.

W Hdźiju, 9. 9. 1867.

P o p i s : Stary Mihan bě wčera pola mje a mi z wjeselom powědaše, zo sy jemu jara wosebne kěrlušy čitał. Maš-li žane nowe, přinjes je tola ju mi sobu!

¹ Rūling, wubjorny předař, běše z pastorem primarijom w Budyšinje a powoła so do Drježdźan za wyššeho dwórskeho předarja a přenjeho duchowneho sakskeje krajneje cyrkwe.

² W Lubiju předowaše Imiš serbsey. Bě so telko serbskich přislušarjow našlo, kaž so to prjedy nihtó njebě nadźal.

³ We Hbjelsku swjećeše so 1865 přeni serbski swjedžen znutřkowneho misijonstwa. Imiš předowaše serbsey na podložku 1. Jana, 4, 5 a wo krasnosći znutřkowneho misijonstwa a tak wosebnje a wubjernje, tak mócnje a mile, zo so njemóžachu

naposluchać. Drje žana wutroba njewosta njehnuta“. Prědowanje wuńdže w čišću. Prěni wudawk w 4000 eksemplarach bu za dvě njedźeli rozpredaty, a hišće 2. a 3. wudawk w tej samsnej wysokosci běštej trěbnej. Potajkim je so 12 000 eksemplarow Imišoweho přědowanja předało. Po přědowanju běše na knježim dworje ludowa zhromadźizna, na kotrejž Michal Domaška a hišće jónu Imiš k ludej rěčeštaj.

Imiš je mysl znutřkowneho misionstwa w pruskej Hornjej Lužicy rozšěrjał. Po svojich nazhonjenjach staji 26. 6. 1867 namjet, založić provincialne towarstwo za Znutřkowne misionstwo w Hornjej Lužicy a 2. 8. samsneho lěta po přednošku w krajnej duchownej konferency w Drježdžanach založi krajne towarstwo Znutřkowneho misionstwa za cyłu Saksku. — Wón běše hač do swojeje smjerće ze sobustawom předsydstwa.

Mój lubowany kochany bratřiko!

Domoy smy wóndano derje a zbožownje, džak budź Bohu, přišli. To bě rjany dzeń, přez Wašu lubosć lubownje porjeńšeny. Nam je so wšitkim pola Was jara spodobalo. Mějće naš wutrobnny džak za Wašu wulku lubosć a přecelnosć! Bóh tež hnadnje spožč, zo by Waša Leńka¹ bórzy zaso strowa byla. Při tym na nju a Waju druhe lube džěćatka pomyslujo dowolam sebi, dokelž Wy lětsa žanych jablukow nimaće, wam kóre jablukow poskićić. Pisaj mi, kak a z kajkej skladnosću bych je Wam připóslał.

Štož nětko naju korekturu nastupa, dha najprjódy hišće junkróć wuprajam, zo je mi tola jara wutrobnje lubo a wažne, zo ju w zjednoćenstwje z Božej pomocu dokonjamoj.

Štož „bohastwo, džěćastwo“ nastupa, sym z Tobu cyle přezjene, tehorunja ma so „křescijanstwo“ pisać. Tež sym „haj šda Abrahamowa“ kaž tež „hlaj tudy je najšy Bóh“ po twojim žadanju přeměnił. Ale „nebešći“ njemóžu přijěć, kaž budžeš zo mnu hnydom přezjene. Hlaj, mój bratřiko, wuskónčenje tajkich adjektivow je „šći“ na přikład: falowšći, prošetšći, nanowšći atd. Tute „šći“ wostawa wšudžom. Adjectivum wot „nebeša“ by nětko rěkać měło „nebešći“. Tute „š“ pak runje tak přez assimilationem wupadnje, kaž po twojim rozestajenju to „t“ we „bohastwi“ město „bohasttwi“². Wyše teho móhlo so prajić, zo so „nebešći“ nic wot „nebeša“, ale wot „nebo“ wotwodźuje. Haj hdy by so korjeńske „š“ wot „nebeša“ twjerdže džeržeć dyrbało, dha njemohlo so hinak pisać hač „nebeššći“ a to tola nohcemoj.

Ze všeho widžiš, mój kochany, zo smój wšak džak budź Bohu nimale we wšěm přezjene. Při tym Tebje tež.

hišće prošu, zo by, štož sym we wšěch dotalnych našich knihach wobkedźbował, tež we „woblicžu“ zo mnu přez jene był. To so tola nic wot woblecjenja, ale wot lica wotwodžuja, duž so njemóže „woblecžo“ pisać. Wyše teho w samym ludu so „woblicžo“ praji.

Dale sym z Tobu cyle přezjene, zo su jutrna a nutrny tři sylby. Mój mamoj k tomu tež prawo, dkelž so po wšěch Wojerowskich stronach tež slowěcy trīsylbnej trjebatej.

Tón Knjez daj nam dale w lubosćiwej bratrskej přezjenosći ze žohnowanjom k žohnowanju džělać!

W lubosći Tebje, Twoju čescenu lubu knjeni a Waju lube džěcatka wot nas wšěch najwutrobnišo postrowjo sym
Twój

H. Imiš.

W Hodźiju, 24. 9. 67.

Popis: Mój swak Pful, kiž bě hač do wčerawšeho pola nas na wopytanju, je mi rozestajił, zo „řychowarjo“ so njemóže prajić, to by runje to samsne było, kaž hdy by so „amare“ w někotrych formach po třećej konjugaciji konjugowało. — To same plaći wot „wotpocžowaju“, kotrež so Tebi tež za prawe njezda.

¹ Marja Madlena, narodži so 31. julija 1859. — Nimo njeje měještaj mandželskaj hišće Hanu Katyrnu, narodž. 8. nov. 1860, Franca Morica, nar. 24. sept. 1862, a Marhatu Hertu, nar. 7. junija 1865.

² Tu staj so při korekturje myliłoj. Wupraji so „bohatstwo“ a tak so tež pisa.

Mój kochany bratřiko!

Runje sym Twoju korekturu dostał a sym z wjeselom wohladał zaso, zo smój tola prawaj přezjenaj bratraj. Ja běch za tym myslil, kak by so to „lubowajo“ a „přescěrajo“ wobeńć mohło a běch na to přišol, Tebje so prašec, hač njemohło „lubowaše“, „přescěraše“ rěkać; a prjedy hač Ći to wozjewich, přińdže Twój luby lisćik z tym samym mi z wutroby wzatym porjedženjom. Na tym sym so wutrobne zwjeselił.

Džensa sym rano kórc jabłukow za Twoje lube džěcatka do města wotpósłał. Rad budźich dwaj měchaj pósłał; ale dkelž so nam hinak njehodžeše, hač holćicu z karu z tutymi jabłukami do města slać, dha budžištaj na našim zdžěla horojtym puću dwaj poňaj měchaj pře-

ćežkaj za nju byloj. Z wozom njemóžach pósłać, štož cheył z toho póznać, zo dyrbješe moja Milka ze swojimaj sprócnymaj nóžkomaj džensa pěši na hermank do města so podać. Budže-li namaj pak móžno, Waju raz z wozom wopytać, na čož sej dawno zaso myslimój, abo budže-li prjedy žadna druha skladnosć, dha zaso něšto jablučkow wo přećelniwe přiće ze strony Twojich lubyh džěćatkow prosy.

Džensa je sobota; tuž njemóžu dale pisać, jenož hišće to: wutrobnje wjele dobreho wot nas wšitkich Wam wšitkim. W lubosći

Twój kochany

H. Imiš.

W Hcdziju, 16. oktobra 1867.

Prjedy pak hač ta holčica wotjědze, jědzeše Darinski mlónkec wóz přez naš dwór; tón wza tón měch sobu, njemóžeše pak nětko na wubjeranje druhého měcha čakać.

Kochany luby bratřiko!

We swojim wčerawšim posedženju je powjetšeny wubjerk serbskeho lutherskeho knihowneho towařstwa we džaknym připóznaću Twojeje požohnowaneje džělawosće jednomyšlnje a jednohlósnyje wobzamknył, Tebje do swojeho, wužšeho a z tym tež eo ipso do powjetšeneho wubjerk¹ wuzwolić.

Tuž će wutrobnje prošu, zo cheył tute džakalubosćiwe wuzwolenje z lubosću přiće a mi k aktam Twoju wolu wo tym přećelniwje zjewić.

Z najwutrobnjšim postrowjenjom dom wot domu

Twój

w Jezusu z Tobu zjednoćeny

H. Imiš.

W Hodziju, 8. 11. 67.

¹ Wužši wubjerk abo prjódkstejerstwo knihowneho towařstwa wobsteješe zwoprědka z fararjow Imiša, Hilbriga-Hrodzišćanskeho a Kordiny-Minakalskeho. — Hilbrig běše 1866 wumrěl, na jeho městno wuzwoli so Domaška.

Luby kochany bratřiko!

Knjezowa milosć budže wutrobnje khwalena, zo je so tak krasnje nad Twojim domom, nad Twojej lubowanej knjenju mandželskej a Waju lubym synkom wopokazała. Bóh luby Knjez rukuj dale ze swojim wšehomó-

nym škitom nad mačerju a džěatkom a spožč Wamaj staršimaj tu hnadu, zo byštaj tež tuteho synka k Božej česći, k Waju wjeselu a k jeho zbožu a zbóžnosći při dobrej strowosći a zbožomnosći mohłej wočahnyć. Haj Knjezowa milosć překrasnjuj so stajnje a přeco nad Waju lubym domom we wšěch stawach.

Mějtaj Wój, lubaj staršej, mój a mojeje Milcyny najwutrobniši džak za Waju lubosćiwu přecelniwosć, z kotrejž staj při wuzwolenju kmótrow¹ na naju spominaloj. Rad, z wutrobny rad jeno wot naju kmótrji, ale kotre? Ja cheu, a Milka chce tež². Dokelž je pak synk, so namaj zda, zo bych ja kmótril. Hdy by pak wšěje wěcy Wamaj při wuzwolenju sobukmótrow so lěpje přihodźilo, hdy by Milka kmótrila, dha jej z lubosću moje město wotstupju. Tuž Wój to samaj postajtaj w Božim mjenje, kaž so Wamaj najlěpje přihodźi.

Štož džen nastupa, dha je mi cyle lubo, zo staj na srjedu postajiloj. Tuž chcemoj so, da-li Bóh, srjedu pola Waju nutř namakać. Hodžinu njejsy postajil; tuž chcemoj, je-li zo hinak njepostajiš, dopoldnja w jědnačich pola Was być. Abo bychmój radšo wokoło jednej přińć měloj? Runje widžu, zo sy hižo dopoldnja w jědnačich čas postajil. Tuž njech tak w Božim mjenje je.

Dokelž ma kóžda krajina swoje wašnje, dha Će lubje prošu, mi z krótkim wotmołwić, što so sobukmótrej abo sobukmótre we Wašej krajinje dari. Mój bychmój tola rad wšo wobkedžbowaloj, štož so ma wobkedžbować. Budž lubje prošeny, mi to zjewić.

Jara wutrobnje so wjeselimoj na lube hodžinki při tajkej lubej wažnej skladnosći we Waju lubym domje.

Mój Jank je zaso w Drježdžanach; hewak budźichmoj jeho sobu k Wam wzałoj po Waju přecelniwym přepršenju.

We lubosći Waju a Was wšěch strowimy jako
Waju kmótracy Imišec dom.

W Hodžiju, 9. 1. 68.

¹ Domašcy běše so 17. 1. 1868 synk narodził, kiž w krćenicy dosta mjena Jan Bohuwěr Jurij.

² Po tutym lisće přeprsoy Domaška wobeju mandželskeju za kmótrow.

Mój luby kochany bratřiko a kmótre!

Je-li zo prawje so dopomnju, maš Ty Zionske hłosy hać do 10. listna. Tuž Ći tu te wot 11.—19. sćelu. K to-

mu přinđzetaj hišće 20., kiž so hižom staja. 20. listno njebudže snano polne listno.

K tomu ma přińć Twoja luba prjedyrěč, kiž Ći tón Knjez wobradź, kaž tež indices (pokazarjo).

Dolho je ćišć trał, ale spore džělo njeda so přez koleno lamać. Mi je kóžde listno w swojim nastaću hižom k žohnowanju služiło. Tón Knjez požohnuj Twoje swěrne džělo na našich najdalšich přichodnych, wón jo tež požohnuj na Twojim domje wot naroda k narodej!

Přinjeser tuteho lista je Bartko, kiž bě wčera k nam přišol.

Ja sym jemu sprawnje do wočow prajil, štož je wopak a njesprawnje přećiwo Tebi činil. Wón to wšitko woprawdže a z pokutnej wutrobu pózna. Wón je mi slubil, zo chce se swěru wšeho hladać, z čimž mohl Tebi někak blizko stupić. W swojej pokuće wón mje prošeše, zo bych ja Tebi pisał a Će prosyl, zo by jemu wšo wodał a tehodla 1) Twoju skórzbu na njeho njewotedał abo, je-li zo sy ju wotedał, ju wróco wzał, a 2) zo by Ty jemu zaso Twoje lube džěci do šule dał.

Mój luby kochany bratřiko, ja bych wěšće z mojeje strony njesprawnje činil, hdy bych nechcyl tutu próstwu Twojej přecelniwej wutrobje wuprajić, dokelž běch wo to prošeny. Ja tež to w tym lubosćiwym wotpohladanju činju, dokelž wěm, kak wšitko, wutroba, dom a zastojustwo ćerpi w času skorženja. — Tehorunja móžeš Ty při šuli tež hišće Twoje lube džěci wučić, ale šula sama dawa džěcom tež dobytka, kctryž my sami njemóžemy zarunać.

Luby kochany bratřiko, budž tak dobry a wzmij paimu měra z Bartkoweje pokutneje ruki. Ja z cyleje wutroby přeju, zo by wokřewjacy měr Waju zwjeselił a so Wamaj zdžerzał, tak dolho hač změjetaj hromadže twarić na Božim kralestwje!

Dkelž je sobota, tuž džensa dyrby na moje jutřiše přihotowanje so podać.

W lubosći dom wot doma najwutrobnišo postrowjo

Twój

H. Imiš.

List bjez data, po wobsahu z 11. 10. 68, pisany z wulkim khwatkom, swědči wo sprawněj nutruje křesćijanskej, měr lubowacej zmyslenosći. Nosaćičanski kantor Jan Bartko ma zwadu ze svojim fararjom Michałom Domašku. Tón je jeho wobskoržil a je swoje džěci z Nosaćičanskeje šule wzał. Njeznajemy přičinu zwady. — Ale Jan Bartko běše jako horliwy wučome swójeho Budyskeho seminarskeho direktora Dreßlerja z přiwisowarjom Herbarta a z rozswětlerjom. W młodych

lětach so w swojich rěčach druždy překhwataše. Faraž Domaška słušeše do zbudzenych Serbow. Tuž běše dosć móžnosćow k rozkoram. — Bartko prosy Imiša wo posrědnistwo, a tón to z příkladnej přistojnosću wukonja. Začuwamy, kak jara jemu na tom zaleži, mužow, kotrejuž sebi woběju česćuje, wujednać. Je so jemu to tež dospołnje poradžiło. — Wo Bartku přir. Morie Domaška. Za njeboh Janom Bartkom. Posmjertna spomnjeńka. Łužica 1906, str. 44 sl. a mój fenilleton w Serb. Now. 1934, čo. 116 a 117 Wučer Jan Bartko a čert.

Luby kochany bratřiko!

Džensa jenož někotre słowčka, dokelž mam jara nuzne. Najprjódce hišće junkróć mój a mojeje Milecyny najwutrobniši džak za wšu Wašu wulku lubosć, namaj z kmóťřenjom a při kmóťřenju wopokazanu.¹ Namaj je so wutrobnje derje pola Was lubilo, kaž wšak kóždy čas. Lubosć a derjeměńjenje je tola něšto krasne tu na swěće. Tón Knjez žohnuj dale naju a naše přećelstwo!

Wčera sym aktow dla w Bukecach był. Tam zhonich, zo je Łahoda² po rozrěčowanju w Budyšinje nětko w Božim mjenje wobzamknył, Lubij wopuścić a so do Bukece podać. Duž budže jeho Lubijske městno wuprózdnjene. Što měniš, hač by so Ty do Lubija zamołwjal? Přemysl sebi to z twojej lubej knjenju prawje měrnje w modlitwje. A je-li zo so za to wuprajitaj, dha so cyle měrnje w Božim mjenje tam zamołw. Njeje-li Lubij, dha budže, kaž so z wěstosću nadžijam, druge město, přetož, zo će tón Knjez z Nosaćic na wjetše lěpše městno w swojich Serbach dowjedže, wo tym sym wjesely přeswědčeny. Tuž, luby bratřiko, Tebi jako Twój bratřik radžu, zo by wšo tak prawje měrnje, znutřkownje měrnje sebi přemyslil.

Cheeš-li, zo bych z bratrom Würkertom³ porěčał, cheu to lubjerad činić.

Tež cheu, je-li zo sy za to, z cyrkwinym radzićelom porěčeć, kiž je z měšćanostu derje spřećeleny.

Přemysl sebi wšitko a pisaj mi potom Twoju wolu. Tón Knjez pak sam cheył tu Twoju wolu tak wodzić, kaž by za Tebe a Twój luby, mi wutrobnje drohi dom najlěpje bylo!

Jara so wjeselu, njedzeli Laetare z Tobu w Drježdźanach hromadže komšenje dzeržeć.⁴ Tón Knjez naju k tomu žohnuj!

Korekturu trjebaš mi přichodnje jenož z wobalku (nie z kouvertom) připósłać. Napisaj na wobalku słowčko „Korrektur“ a přilěp tajku zelenu marku, kajkežež Ći džensa 4 eksemplary připołožu.

Tón luby Knjez budź z Wami wšitkimi. Praj wšitkim,
wulkim a małym, wjele dobreho wot

Twojeho

Imišec doma.

W Hodźiju, 22. 1. 68.

Připis: Domoj smój, džak budź Bohu, derje přišloj a
smój runy puć domoj jěloj, dokelž njebě radzić, drohu wo-
pušćić.

List je z jimačym wurazom přečelniweje wobstarosće, wulkeje dobroćiwosće a cyle na Boha založeneje powahi Imiša.

¹ Z Imišom kmótfachu jeho mandželska, kubleř Bohuwěr Wjela w Sekecach, kubleřka Marja Holbina ze Spikalow.

² Pětr Lahoda, rodź. 1812 w Smochćicach, wot 1847–68 w Lubiju, wot 1868–1881 w Bukecach, wumrě w Drježdžanach 9. 7. 1900. Z jeho naslědnikom w Lubiju bu Arnošt Bohaboj Guda, rodź. 1840 w Komorowje, posledni serbski předař w Lubiju. Wón běše přjedy z měščanskim wučerjom w Lipsku.

³ Würkert běše pastor primarius w Lubiju.

⁴ Sakske ministerstwo běše runje do toho Imišej wjednistwo Drježdžanskich serbskich Božich službow přepodało, kotrež je wón hač do swojeje smjerće na 30 lět najswěrnjšo, z wulkej woporniwosću wukonjał. Z jeho přjedownikom běše Bukečanski farař Michał Mjeń, kiž 1868 jako 75lětny stare zastojnstwo zloži. Wón wumrě 84lětny 1877 w Drježdžanach. — Na 77. serbskej Božej službje w Drježdžanach předowaše Imiš wo Luk. 23, 1–2 „Jezus před swětnym sudom“. Domaška měješe za 374 spowědných ludźi dvě spowědnej řeči. Boža služba trajese wot 11–2 hodź.

Mój luby kochany bratřiko!

Runje dostach Twój luby lisćik wot 29. 1., z kotrehož widžu, zo Ty na korekturu čakaš, mjez tym, zo sym ja tu džen wote dnja na připósłanje Twojeje korektury čakał. Tak su w Monsec čišćeřni zmylku wobešli, a tón króc za-byli, Tebi ju připósłać, pak je so zmylka na pósće stala. Ja cheu so hnydom za tym wobhonić; zo njeby pak dalši čas při tutym listnje so zhubil, podam Ći tu moje listno, kotrež cheył Ty přehladać a potom ruče direktnje přez póst Monsecem připósłać.

Sym to prawe we Twojim kěrlušu, kiž je woprawdźi-ty psalm², čislo 203 w 6. štučcy namakał, zo sy Ty wěsće „začmja“ pisał, bjez tym, zo je so čišćalo „začinja“.

Wot słowa „woprajenja“, kotrež tež w Domjacym woltarju hižom mam, smój drje hižom řećaloj, zo njeje tu tón vulgarny wuraz „woprajenje = powědanje“, ale tón dogmatiski wuraz „woprajenje = justificatio t. j.

skutk, hdyž so dostojnje wužiwa, k prawych činjenju wjedže abo wjele bóle pomocna wěc k justifikaciji.

Štož Lubij abo Bukecy nastupa, dha cheu lubjerad ze wšej swěrnosću pola cyrkwineho radźićela¹ a, hdžež hewak wužitne spóznaju, za Tebje rěčec. Mi je, kaž we Božej radže wučinjene, zo so Tebi bórzy přihodniše městno wobradži. Tule moju wutrobnu nadžiju cheyl mi tón luby Bóh hnadnje dopjelnić! Jenož jemu, jeho wulkej hnadže dajmy wšo wodzić.

W najwutrobnijej lubosći Was wšech postrowjo sym
Twój swěrnny bratřik

H. Imiš.

¹ Cyrkwiny radźićel D. Korla Aug. Wildenhahn, wumrě 12. 5. 1868, wobdarjeny nabožny a ludowy spisowačel, woprawdžity přečel Serbow.

² Je to kěrluš „Jedyn je z kralom, Immanuel knježi!“ přełožk němskeho wot Allendorfa.

Mój luby kochany bratřiko!

Mój wčerawši list, kiž je Ći Bartko sobu přinjesl, bé mojich sobotnych předařskich přihotowanjow dla tak khwatniwje pisany, zo njejsym, kaž budžiše so słušalo, moje pisanje trochu po motivach rozestajil. Ja so pak z tym troštju, zo sy hłowny motiv we mojej lubosći k Tebi a k Twojemu lubemu domej namakał. Hač by Ty Twoje lube džěci zaso do šule słał, budžeš Ty sam najlěpje wědźić. Ja sebi jenož myslu, zo so wuknjenje we šulskim towarstwje ani přez najwjetšu domjacu pilnosć a wustojnosć njemóže zarunać. Ja to ze zhonjenja wěm, kiž sym zdžěla sam, zdžěla přez jara swěrneho domjaceho wučerja¹ mojeho synka rozwučował. Do šule zastupiwši je wjele zlóštnišo a wjele twjerdšo wuknyć hnydom započal. Tola přečel móže tu jenož radzić.

Mój luby, wutrobnje lubowany bratřiko, wo jene Će prošu, zo njeby moje Bartkowe pisanje za njepowolane zaměšenje „do cuzych naležnosćow“ horje wzał. Twój měr, kiž by so tajkemu wobskoržencej napřećiwo jara kazył, njeje mi žana cuza naležnosć! Tehodla nechcych, tehodla njemóžach so zapowjedzić Tebi pisać, štož Bartko k měrej poskićowaše.

Rozsudź Ty sam tu cyłu naležnosć a budź přeswědčeny, zo je swěrna lubosć k Tebi a k Twojemu lubemu domej moje pjero wodžila. —

Tak ruče hač budža naše sywy nimo, chcemój, da-li Bóh, was wopytać.

Sy hižom prjedyrěč započal? Tón Knjez daj so tež tutemu Twojemu džělu derje radzić! Dušna prjedyrěč je jara wažna.

My drje tři pokazarje nuznje trjebamy: a) powšitkowny serbski po alfabeće. b) wosebity po wotdžělenjach, zo jedyn hnydom wě, kotre kěrlušy do žaneho wotdžělenja słušeja, c) němski za serbske přeložki. — Je-li zo so njemylu, je knjez Doerna² při čišćenju tón pokazař, kiž sym pod b) pomjenował, sebi zestajał, tak zo jón Ty njeby trjebał wudžělać. Ja chcu so bórzy za tym wobhonić.

Njeby derje było, hdy by na titul, kiž je hižom na zwonkownej stronje poslednjeho bibliskeho pućnika wozjewjeny, so něhdže přistajilo:

„*Řhjerlufjeje fa domja 3u nutrnoscj*“

zo njebychu žani hlupi ludžo sebi myslili: to su te kěrlušy, wo kotrychž je Stošowa³ zwada, kiž dyrbja z cyrkwyje wučišćeć naše stare spěwařske. Tola ja to Twojemu rozsudženju cyle přewostajam, hač by so tón přistawek sćinił.

Ja Ći njemóžu prajić, kak so na naše lube Zionske hłosy wutrobnje wjeselu. Te budža přez Božu hnadu někotrej duši k zbudženju, k posylnjenju we wěrje, k troštej, k nadžiji, k lubosći słužić.

Knjezowa wulka hnada budź dale z nami a požohnuj naše prócowanje za jeho Bože kralestwo!

W lubosći dom wot doma najwutrobnišo postrowjo
sym Twój w Jezusu zjednoćeny

H. Imiš.

W Hodžiju 12. 10. 68.

¹ Z domjacym wučerjom běše Pfulowy swak Jurij Jakub, syn Bohuwěra Jakuba, Michałskeho fararja w Budyšinje. Skutkowaše 1866–1870 jako wučer při realnym gymnaziju w Žitawje, wot 1870–1873 jako kaplan w Kamjencu, potom 33 lět dołho jako farař w Njeswačidle. Wumrě 12. 11. 1913.

² Doerne běše z faktorom a prokuristu w Monsec čišćećni w Budyšinje. Wulcy wobdarjeny, běše dospołnje serbscy nawuknył a korigowaše sam najwustojnišo biblije, spěwařske a druge serbske knihi, kotrež so tehdy pola Monsec čišćachu. Jeho wnuk je ze studijnym direktorom předařskeho seminara w Lückendorfje pola Žitawy.

³ Kowařski mištr Jan Stoš w Droždžiju běše na přěnim poseđenju powjetšeneho wubjerka knihowneho towařstwa 12. nov. 1862 jako předsyda Rachlowskeho towařstwa před pjećimi duchownymi a wósmimi druhimi wubjerkownikami do protokola

podal „zo chce pjenjezy, z wudawanjom symbolskich knihow dobyte, do pokladnje towarstwa wotedać, je-li zo budže jeho towarstwo to za dobre spóznać“. — Jednaše so wo 250 toleř! Pozdžišo pak wza Stoš swój dar zaso wróco a wobskorži towarstwo. Sudnistwo 30. 12. 1867 rozsudži, zo ma so evangelskemu towarstwu polojea pjenjez wuplać. — Stoš da so nětko tež trjebać wot wšelakich zezadkarjow a njesprawnych lakomcow. Kaplan při Michalskej cyrkwi Jan Korla Mroz, rodzeny w Hodžiju, běše za stary biblijski prawopis wustupil a bu tohdla wot seminarskeho wyššeho wučerja Fiedlerja a wot Michała Rostoka njesměrnje plamowany. Zo by so nad nimaj a druhimi serbskimi prócowarjemi wječl, spisa němski spis, w kotrymž jim najćežše poroki činješe, zo město biblijskeho „česki“ prawopis zawjeduja, a zo chcedža tež nowe spěwařske w tutym prawopisu čišćeć, zo je so Maćica Serbska njetrjebawši založila, zo je dosć serbskich knihi atd. — Mróz sam njepodpisa tutón hanjacy spis, ale Stoš, kiž pola nabožnje zbudženych Serbow podpisy hromadžeše, a spis Budyskej krajnej direkciji zapoda. — Přećiwu njemu spisa J. A. Smolef wubjerne wusprawniske pismo: „Die Schmäh-schrift des Schmiedemeisters Stosch gegen die sprachwissenschaftlichen Wenden, beleuchtet vom Standpunkte der Wissenschaft und Wahrheit. W Budyšinje 1868, str. 31.

Luby kochany bratřiko!

Haj, prawo maš: „Nječisńće waše dowěrjenje přeč“. To Božemu hłosej poslušni wobkedžbujmy!

Tón Knjez dawa wšak tež srjedz zrudoby zaso wokřewjenja. Tak dostach wčera z Klukšanskeje wosady powjesć wo přistupjenju sydom nowych sobustawow. Tež mam tudy 5 nowych čitarjow Misionskeho pósla na přichodne léto. To móžeš bratřej Rychtarzej prajić.

Kak wulki hrěch pada na swědomnje tych, kiž lud zawjedža ze swojim našćuwanjom! Mi tón lud žel čini, zo swojej duši zapowjedža žohnowanja našich dobrych knihow!

Tón Knjez budže hižom zaso měř činić, hdžež je čert zwadu a roztorki načinił. Jezus, Jezus tola dobudže! Naša wěc je jeho wěc.

Zo maju wotstupjeni na tute léto, hdžež su Biblijski pućnik brali a hdžež su so te knihi sobu za nich čišćeli swój přinošk jako „dodawk“ plaćić, to so samo wě. Žadyn česny člowjek, kiž móže plaćić, njewostanje winojty, štož ma plaćić. Jenož čert wuči kradnyć a winojty wostać. Ach zo ma čert tak wjele mocy tež nad tymi, kiž chcedža křesćijenjo rěkać.

Na zapřimadlach čertej njepobrachuje; tak je luby, luby swjaty póst w Michalskej wosadže hanić dał jako

„uněrowane knihi“. O hdy by tola Mróz¹ kusk teje Jezusoweje lubosće měl, kotraž ze swjateho pósta na kóždej stronje, z kóždeje štučki dycha! Čertej so njelubi twarjenje Božeho kralestwa; tuž, hdyž na to wašnje njendže, dha na druhe spytuje jo skazyć. Ale Jezus, Jezus tola zaso dobudže. Teho so dđeržmy, mój luby, luby bratřiko!

Wčera mějachmy pśedženje našeho wuzwoleneho wubjerka pola cyrkwineho radźićela.² Ja mějach wšitkich přećiwo sebi, ale skónčnje dyrbjachu tola přidać, zo porjedženy prawopis njemóže spěwańskej přezjednosći škodzić; a cyrkwinski radźićel so mi dżakowaše, zo běch we wosebitym „exposé-u“ ryčnisku wažnosć tutech prawopisnych perjedženjow zestajał, kotryž „exposé“ žadyn njemóžeše powalić. Tak derje a rjenje — w našej konferency bě rěčał, tak małe wón tu před cyrkwinym radźićelom mi pomhaše!!! Jara derje běše, zo běch ja (to k mojej česći njepřaju) do tuteho wubjerka wuzwoleny, hewak budžiše njewědomnosć polne dobyće dostała.

Tež na Klinu sym so džiwał; tón runje tak rěčeše kaž Rjenč w našej konferency. Kak wjele njewědomnosće, kak wjele holdowanja ludžaceje njewědomnosće³ a hluposće je tola mjez duchownymi! Naposledk běchu wšitcy jara přecelniwi přećiwo mi; ale tajka přecelnivosć tola žaneho dna w Jezusu nima.

Jezus budź z nami, wón budź naš trošt, naša pomoc!

W nim Twój a Waš wšitkich

swěrný H. Imiš.

W Hodźiju 24. 11. 1868.

¹ Mrozowy wusud swědči wo jeho špatnym theologiskim wědženju. Swoje theologiske pruhowanje běše lédma wobstał. Z cyla jara slaby duch.

² Imiš jako wojowař za porjedženy prawopis. Krajne hejtmanstwo je přijalo Stošowu peticiju a jeje dla na wuradźowanje přeprosyo ewangelskich serbskich duchownych. Konferenca je zastupjerjow wuzwolila. Imiš cyle sam, ale horliwje a njebojaznje jón zakituje. Ze swojim wědomostnym dopokazanjom přeswědči cyrkwineho radźićela Wildenhana. — Serbscy fararjo, kiž su sobustawy wubjerka hraja khudobnu wosobu. Korla Gustav Klin a Jan Korla Rjenč skutkujetaj jako farar a kaplan w Ketlicach a zastupujetaj staršu generaciju.

³ Imiš měni Stošowe přistodženja.

Mój w Jezusu wutrobnje lubowany, kochany bratřiko!

Jezusowa wulka miłosć budź z Tobu, z Twojej lubej drohej knjenju, z Tvojimi džěćimi, wšitkimi, wosebje tež

z mojim lubym mótkom w tym nowym léće, kotrež smy přez Božu hnadu zaso nastupili.

Přichodny štwórtk změje da-li Bóh, mój luby mótk swój narodny džeń. Daj Ty jemu w mojim mjenje ručku a hubku a rjek jemu, zo jeho prawje bórzy z mojej Milku wopytam, dokelž mi nětko woprawdže móžno njeje. To mam 42 nowolětnych a 40 wojeřskich tabellow wudželać, na kotrež dla wulkeje nuznoty njejsym hišće pjera zastajil. Tak ruče hač budžeja te hotowe, cheu hnydom z lisćikom zjewić, hdy k mojemu lubemu mótkej, k jeho luby-maj staršimaj a k jeho bratřikej a sotřičkam přińdzemaj.

Mój kochany bratřiko, Ty mi njemóžeš wěrić, kak jara nuznje nětko mam, ja hač do nocy sedžo džělám a tola njemóžu dosć nadželać, dokelž jedne wobstaranje po druhim přikhadža.

Ale při wšej nuznosće cheu sedmeho tak prawje nutnje za mojeho lubeho mótku Bože wobličo pytać a jeho našemu lubemu Zbóžnikej znowa na wutrobu zwjazać. Jezusowa hnada překrasnjuj so nad mojim lubym mótkom po čěle a po duchu! Zdžerž jemu k žohnowanju jeho lubeju staršeju při dobrej strowosći a zbožownosći hač do wysokich létow!

„Zionske hłosy“, z kotrychž sym na Božim městnje hižom wjacj króc kěrlušé čital, su po wšej mojej wosadze a tež, kaž z druhich stronow slyšu, jara, jara lubowane, a budža přez Božu hnadu jara, jara žohnowane. Tón Knjez Či zaplać tu nowu dobrotu, kiž sy dušam, Jezusa a jeho hnadne kralestwo lubowacym, z tutymi hłosami wopokazał. Wón Tebje a Twój dom žohnuj hač do najdalšich časow za to, štož Ty za jeho wěčne kralestwo tak lubosćiwje a tak swěru skutkuješ.

Runje běštej zaso dvě lubej duši pola mje, kiž běštaj hač k sylzam hnutej přez tu luboznosć Zionskich hłosow.

Džak budž tež Bohu, zo je krajiska direkcija¹ tak zdobnje spěwařsku naležnosć wusudžila. Nětko so z hromadami hanibuja, kiž su so zawjesć dali k podpismej na tamnu přisłodnu peticiju. Haj, lža a přisłodženje, hluposć a njerozum so na dlěžše njemóža zdžeržeć. Zly njepřećel njeběše popřal to žohnowanje, kotrež so dušam poskićuje; tuž běše so znjemdrił; ale naš Jezus je móćniši. Wón budž z nami a daj nam dale z wjeselom dželać w jeho kralestwje.

Zo hišće junkróć na Zionske hłosy spomnju, te su tola

jara, jara rjane a wosebne; přetož, kaž sy mi z wutroby do prjedyrěče stajil, „w nich Jezus je“.

Hdžež pak wón je, wot tam dyrbi so žohnowanje zórlíe a wuliwać. Mój bratřiko, lěpje hač ja jo zamóžu, budžeja junu we wěčnosći wumóžene duše Tebi džak prajić, zo sy jim k zbožu te rjane knihi dał, w kotrychž Jezus je.

Wón budž z Wami a z nami!

W nim

Twój H. Imiš.

W Hodźiju, 5. 1. 69.

List nutrneje radosće, dokelž su so „Zionske hłosy“ tak derje radžile a so wot serbskeho luda jara rad přijimuju, dokelž je so přistodjenje dla porjedženeho prawopisa wot-pokazało, a Imiš dobył.

¹ Krajska direkcija — krajske hejtmanstwo jako najwyšša předstajena wyšnosć evangelskich wosadow we Lužicy.

Mój kochany, luby bratřiko!

Moje zastojnske lisćiny su hač do jedneje hotowe; ale do mojeho doma je khorowatosć začahnyla. Naša Herta¹ ma tak bolacu ruku, zo je lékař hižom wjacjy króce hluboke rany do njeje zarězać dyrbjał. Na to bě so Marka² lehnyla, z kotrejž je pak zaso z Boha lěpje, nic pak z Hertu. K tomu je moja Milka přez tyšne wothladanje swojeju hubjeneju holcow a přez nazymnjenja tak khorowata, zo je snano poľne skhorjenje blizke, štož cheył tón Knjez po swojej hnadže wotwobroćić.

Tak, mój luby bratřiko, dyrbju naju kmóťřiski wopyt hišće khwilku wotstorćić. Tak ruče, hač pak budže někak móžno, chcemy, da-li Bóh luby Knjez, naju lubeho mótku a jeho lubeju staršeju w lubyh Nosaćicach wopytać. Ja so tak k Wam wjeselu. Tón Knjez cheył tute wjesele bórzy wobradzić a požohnować.

Mičowy³ zjawny džak je wothlós wjele wjele džakownych wutrobow, tež mojeje džakowneje wutroby. Tak wulke a wobšěrne hač tež Zionske hłosy su, dha su hižom tam a sem wot spočatka hač do kónca přečítane. Hač do nocy so w nich číta. Jedna lubosćiwa, džakowna wutroba so mje hižom prašeše, hdy druhi džěl wuńdže? To je požohnowany hlód, kiž wo strowej, wokřewjacej pastwje swědči. Luby, kochany bratřiko, ja sym sebi toho wěsty, zo budža přez Božu hnadu tute Twoje Zionske hłosy ke wulkemu žohnowanju wot naroda k narodej słužić.

Ja mam zaso někotre kěrľuše, kiž bych jara rad, haj wutrobnje rad wot Tebje přeložene měł. Ja ani štučki

njedokonjam, wjele mjenje cyły kěrluš; a tola je mi tón Knjez jara wulku lubosć za kěrluš do wutroby płodźił, kiž sebi wysoko wažu kěrlušowu rjanosć a wosebnosć. Tak pak tež dyrbi być po Božej mudrosći: jedyn spěwa a druzy posluhaja; jedyn zahorjuje swjaty woheń, a w druhich so tón zahorjacy woheń sobu pali.

Budź Ty dale naš požohnowany spěwař a my budźemy přez Tebje požohnowani posluharjo w Jezusowym psalterje!

Tebi, Twojej lubowanej čescénej knjeni a Twojemu cylemu lubemu domej naju najwutrobnije postrowjenja.

W lubosći Twój, Waš w Jezusu zjednočeny

W Hodźiju, 22. 1. 1869.

H. Imiš.

Připis: Kaž z tuteho „data“ widziće, dyrbjěše tón list hižom dawno w Twojimaj rukomaj być. Wón běše pak na bok položeny, dokelž cheych wočakać, zo mohł bóle změrowace připismo dla khorosće w mojim domje připołóžić, — mjez moje pisma přišoł, z kotrychž jón runje nětko zaso wurych.

Tón Knjez sam wě, k čomu je dobre, zo dyrbjěše tón list tak ležo wostać. Jedne nětko wěm, Ty a Twoja luba knjeni njedyrbještej so naše dla starać, štož budžiše so stało, hdy budžiše tón list bórzy wotešoł. Ja však móžu, džak budź Božej hnadže, nětko wozjewić, zo je so ta khorostna hubjenosć nimale cyle z našeho doma zasy zhubila. Moja Milka je z Boha zaso strowa, jenož hišće trochu spřimana, a Hercina ruka je tež nimale zaso dobra, jenož zawjazanu dyrbi ju hišće měć.

Nětko wužiwamy zaso Twój luby Swjaty Póst a k temu Cijonske hłosy! Kajke bohatstwo! Jedna mloda žona mi w tych dnjach praješe, zo kóždy wječor ze swojej přichodnej maćerju z Cijonskich hłosow čitataj a — zo husto njewjedžitaj, hač byštej lehnyć šlej. Haj, haj, do kěrlušow zložene Bože słowo ma dźiwnu móc, ma bohate žohnowanje. Hdyž po předowanju město modlitwy druhdy ze Cijonskich hłosow kěrluš čitam, dha nutrnosć, kotruž zcyła w mojej wosadže móžu khwalić, na najwyšši skhodžeńk stupa. Temu Knjezej budź džak, kiž je nam přez Twoju požohnowanu pilnosć a lubosć tute lube knihi k žohnowanju wobradził.

Prjedy hač naš nětko tak dolho wotstorčeny wopyt wuwjedźemy, chcu Ći hišće pisać, zo bychmy tola Was wšitkich, naju wutrobomaj tak drohich, domach nadešli.

Tón luby Knjez Jezus budź z Tobu, z Twojej lubowa-

nej knjenju, z Waju džěćatkami wšitkimi a wosebje z mojim lubym mótkom!

Najwutrobnišo wjele dobreho tež wot mojeje Milki na Was wšitkich. W lubosći Twój

16. 2. 69.

H. Imiš.

¹ Swěrna služobna, kotraž je přez 40 lět pola Imiša služiła a bu za to wot njeho wotkazansey na stary džeń zastarana.

² Přijata syrotka za wučerjom Janom Rjekom we Wysokej, wumrě 13. 4. 1872 na suchočinu kaž jejny nan. Přir. mój feuilleton w S. N. 1934 č. 76 a 80 Imišec Mařka.

³ Jan Mič, žiwnošć w Hunčeriach pola Huski wozjewi w S. N. 1869 č. 2 „Zjawny najwutrobniši džak“ knjezej fararjej M. Domašcy za krasne, lubozne wokřewjace Zionske hlosy. -- „Kak wjele zbudženja a natwarjenja je hižo z Wašeho Swjateho Pósta, z Wašeje Adventskeje a Póstneje harfy wukhadźalo. A nětko sće z nowa wulku, haj jara wulku dobrotu nam z Wašimi nowymi knihemi wopokazali. — Kak lohko a twerdže so Bože swjate zbóžne wěrnosće do wutroby zašćěpuja, hdyž su do rjanych kěrlušow zložene. — Hačrunjež te knihy jenož šěsnak plaća, je bjez jich 517 kěrlušemi někotryž-kuliž, kiž je sam wjaacy hač toleř winojty.

Mój luby kochany bratřiko!

Jabluka, kiž je Twoja a Twojeje lubeje česceneje knjenje lubosć namaj póslala, su sobotu wječor rjenje a derje k nam dóšle. Mějtaj za nje naju wutrobny džak; my budžemy při jich wužiwanju na jich dawarjow džaknje spominać. Jenož toho so boju, zo staj nam k škodowanju Waju lubych džěćatkow přewjele dariloj, hačrunjež wšak wěmoj, zo namaj je tež wutrobnje popřewaju. Tuž jim za tute popřeće, kaž tež Wamaj za tute darjenje naju najwutrobniši džak.

Z města sym štwórtk¹ derje domoj přišo!; ale moja wutroba je tola jara starosćiwa přez tutón diöcezyjski zaćišć! Kajkim stracham móže so cyrkej napřećiwo njesć, hdyž njewěra tak wulke słowa powjedže, kiž su so k nastroženju na tutej přenjeje zhromadźiznje započale. Tu rěka twerdže stać a Jezusoweho slubjenja so dźeržeć, zo knježi tež srjedź swojich njepräćelow, a zo tež helske wrota njedyrbja powalić jeho kralestwo.

Při njespokojenju tajkich wulkich zhromadźiznow, hdžež wšak dvojaki lud hromadže syda a mohl rjec z wotpohladanjom jedna strona přećiwo dobremu stawa, kajka je to Boža dobrota, hdyž móžeja bratřa w Khrystusu a sotry w Nim so skhadźować a bjez sobu wutrobnje rěčeć!

Tajke wokřewjenje přez Knjezowu miłosć smy pak zaso wužili, jako wčera tydženja pola Was w lubyh Nosaicach běchmoj. Kaž kóždy króć, je so namaj tež tón króć pola Waju wutrobnje derje lubilo. Mějtej naju najwutrobnjši džak za Waju wulku lubosć a přecelniwosć. Tón Knjez cheyl tež naše hromadžebyće w Hodźiju požohnować, na kotrež po Waju slubjenju so wjeselimoj, a jemu prawje bórzy napřećiwo hladamy.

Ty mi snano na našej serbskej konferency srjedu po swjatkach, hdžež so — dali Bóh — zaso wohladamy, budžeš móć prajić, hdy přińdžeće. Tajke wopytowanje lubowacych domow su tola luba dobrota Boža, na kotrež so wutroba z třikrócnym wjeselom wjeseluje: do teho wopytanja, w e nim a p o nim.

Nětko pak, mój kochany, dyrbjú zaso do mojich džělow, kiž z hromadami na mnje čakaju.

Wjele dobreho, wutrobnje wjele dobreho za Waš wšěch wulkich a małych wot nas wšěch. W lubosći

Twój w Jezusu zjednoćeny H. Imiš.

W Hodźiju, 4. 5. 1869.

List nam pokazuje cyłu luboznosć křesćijanskeju serbskeju domow, nutrne přecelstwo Domaškec a Imišec swójbow a starosćiwosć wobeju přecelow wo přichod cyrkwe.

¹ Dioceezyska zhromadźizna cyrkwinych přjódkstejerjow wotměješe so štwórtk 29. haprleje w Budyskej nowej šuli. Rozhorjenje zbudži tam namjet kublerja Fahnauera z Bobole. „zo by so kemšenje přikrótsiło, a tohodla mjenje kěrlušow spēwalo a wopomnjenje zemrětych po móžnosći wobmjezowalo“. Fahnauer wojowaše tež přećiwo Handrijeje Kerkej při wólbach do sakskeho sejma.

(Pokračowanje.)

Alfons Parczewski.

dr. jur. h. c. a rektor magnificus univerzity we Wilnje.

† 15. 11. 1849. — † 21. 4. 1933.

Podat Bjarnat Krawc.

Tutón slawny Polak bě z našim nadobnym a žadnym přecelom na wšě 58 lět dolho. W lěće 1875 wopyta wón přeni króć serbsku Łužicu. Widžimy jeho tehdy na skhadžowańcy serbskich studentow w Khrósćicach. Tradicija serbskeho jazyka a wosud małego, wboheho luda jimachu jeho mócnje a wabjachu jeho k nam. Pućowaše husto a wjele přez serbsku hornju a delnju Łužicu — zo by wšo derje zeznał a jara často pěši. Doby sej wulke zaslužby wo naš kulturny postup. Maćica naša pomjenowa jeho jutry 1880 za čestneho sobustawa.

Parczewski narodži so we Wodžeradźe, we wojowstwe Lodźskim a pokhadža ze zemjanskeje swójby. Po swojich gymnasialnych lětach w Kališu studuje prawa we Wařawje. 1872 bu z patronom za civilny tribunal w Kališu, 1876 přeni advokat (zakitar) tež tam. Pódlá swojeho njemało napinaceho zastojnstwa — tehdy běchu Polacy pod krutym přahom ruskim — wěnuje so raznje wědomostnym a socialnym prašenjam hač do lěta 1914. Tehdy zniči němski bombardement skoro cyły Kališ a tež jeho rjany dom při rěcy Prosnje, w kotrymž běch swjatki 1893 cyły tydzeń jeho hósć. Po tym zaběra so Parczewski ze wšej zahorjenosću z politiskimi problemami. Jako zapóslanc do „Dumy“ (sejma) 1910—11 hižo zbudži powšitkownu kedźbliwość: wulkotny řečnik bě njebojazny a wóhniwy — na 40 króć je tam słowo měl. 1917—19 bě přisydnyk konstitučneje rady pólskeje. Tehdy wustupi z mlodostnej energiju wuspěšnje za založenje (zorganizowanje) university we Wařawje a bu tam z dekanom juristiskeje fakulty. We Wilnje běchu Rusojo 1832 z politiskich přičin universitu zawrjeli. Parczewski steji tu nětko zaso na čole wuběrka (komiteja) za wobnowjenje Wilnjanskej university Stefana Batoreho; tež to so jemu poradži a wón bu tež tam 1919—22 z dekanom juristiskej fakulty a z lěta 1922 z jeje rektorom. Wařawa spožči

jemu titul profesora honorowego a jako 1929 dokonjawi 80 lět z Kathedra Wilnjanskeho wotstupi, bu za dr. h. c. pomjenowany: to bě za hobrske džělo najrjeńše myto.

Parczewski bě čłowjek z jasnym a šěrokim wobzorom (horizontom), z hlubokej wědomostnej zdžělanosću a z čućiwej, sprawnosćiwej myslu a wutrobu. Jako prawiznik, ethnolog, historik a publicista je wuznamnje skutkował. Za wšo měješe zajimanje. Ani zo by so rozščěpil abo zwjeršny byl! Wosebje wobjachu jeho sociologiske a historiske problemy. Wulkotnje wobdarjeni bě za cuze rěče; bě rěčny geniel! Jako dobry a zaměrný propagator a agitator a předewšěm jako energiski organizator ze słowom a ze skutkom jeho drje cyła Pólska znaje a česći.

Kajki wuznam ma pak za nas?

Parczewski piše nastawki a rozprawy wo Łužicy (za pólski lud) a samostatne brožurki: Z delnjeje Łužicy 1881 wo hrožacym strachu; 1883 wo J. E. Smolerju.

Z jeho serbskich nastawkow su slědowace wažne:

- 1882 Přinoški k bibliografiji luž. serbskej w bibliothecy Warsšawskej.
- 1889 Wo času wumrěća Meklinborskich Serbow (Obotritow (Č. M. S.).
- 1899/1900 Serbja w Pruskej. (Č. M. S.)
- 1900 Wo nadawkach historisko-archaeologiskeho wotrjada M. S. (Č. M. S.) a charakteristična onomastika serb.-lužiska (Č. M. S.)
- 1901/02 Łužičenjo a Mišnjenjo na Krakowskej universiće w 15. a 16. lětstotkomaj (Č. M. S.).
- 1906 Mój přěni wopyt we Łužicy. (Lužica.)
- 1907 Delnjolužiski psalter we Wolfenbütlu ze 16. lětstotka. (Č. M. S.)

Parczewski bě přěni biograf Smolerja (1881 pólski, 1883 brožurka). Wuslědk jeho wo pomoc wołaceho, skoržaceho erta bě, zo pólski basnik H. Krazsewski 2000 hr. M. Hórnikkej doporuči za khudych serbskich studentow.

Jako praktiski organizator poda P. hižo 1880 M. S. dwaj namjetaj:

1. Delnja Łužica dyrbi měć wotrjad M. S.

2. Towarstwo pomocy za studentow ma so založić — a myta za serbske literarne džěla z pjera studentow maju so wupisać.
3. Wuda na swoje pjenjezy 1880—82 delnjolužisku „Pratyju“.
4. Za H. Jordanowu čitanku za lud, ke kotrejž bě nastork dał, přewza naklad sam.

Hdyž pozdžišo Pólska domizna jeho cyleho trjebaše, njezapomni tola na nas a zwosta nam hač do swojeje smjereće přikhileny. Z dr. Muku sej njeprěstawajcy listowaše. Jeho posledni dopis z třepotacej ruku w serbskej řeči z lěta 1931 drje wobkhowam ja: „Kn. Bjarnatej Krawcej k jubilejnemu swjedženju najwutrobnije zbožopřeća. Ad multos annos! Na Korzym nětko hižo wjac cy pućować njemóžemoj.“ (To bě bylo 1885). Parczewskemu po boku bě jeho sotra poetiska Melanija w přikladnym sotrowstwje; wón njebě ženjeny a sotra bě jemu husto přewodźerka tež k nam, kotrychž sprawnje lubowaše. Wona piše we Łužicy 1901: „Z bratrowskeho kraja“, wosebje J. Čišinskeho pohódnošći, kotrehož wšelake pěsnje do pólsčiny přeloži. 1903 poda wona nastawk wo Ernestiny Smolerjowej. Dalše beletristiske nastawki wo nas w pólskich nowinach jej džakujemy. Dolho před bratrom je Melanija wumrjela.

Našu hornjo- a delnjolužiččinu wobknježeše Parczewski dospolnje, hdyž tež bě in praxi pólski wliw slyšeć. Za male a potlóčene ludy (mjeńšiny) horješe so jeho idealna wutroba, honješe jeho k pomocy za nich. Nic jenož za Serbow so staraše. Křidla idealnošće njesechu jeho do wšěch kónčin. Bórzy widźimy jeho pak pola pólskich akademikow we Wrótsławje, pak pola svojich krajanow w Tešinje (hornja Šlezyska), hdžež bě tež khwilu w aresće; 1880—85 wopyta porjadnje Kašubow we Pomorskej a Mazurow w nawječornej Pruskej. 1900 wustupi na p'ankeltiskim kongresu w Dublinje, po tym zo bě přjedy keltiskich Bretonow w Bretagni a w Cornwallu wopytał; tam předpožiči 1904 w Carnarranu kongresej brožuru w němskej a jendźelskej řeči: Ein Überblick über die Sprachenkarte Europas und der Entwurf eines internationalen Friedensvereins zum Schutze der sprachlichen Minderheiten. To bě potajkim před 30 lětami! Měješe wón traš dalokowid? —

1931 bu w pólskim časopisu „Ruch“, 30 stron dolhi, nadrobny a zajimawy nastawk: „Z Łužicy a wo Łužičanach z pjera P. wozjewjeny — hódny, zo by byl do serbsćiny přeloženy.

Spodziwnje móčna je skutkownosć našeho přecela pak předewšěm za swój pólski narod. Bohata je ličba jeho nastawkow, brožurow a knihow wšelakoreho wobsaha. Žadyn dźiw, zo jemu džakowny narod wuhotowa wulkotny pohrjeb — haj wjerchowski. A my? W duchu a wo prawdze sćełemy jemu na daloki row pozłócany lawrjeńc ze serbskimi barbami njewinosće, lubosće a swěrnosće. Spi w Božim měrje, lubdrohi přecelo, hódny wěčnoh' wopomnjeća!

Zběrka rybjačych mjen z lěta 1797.

Podal O t a W i ć a z .

W němskim lužiskim měsačniku z lěta 1797 wozjewi so zapis hornjołužiskich rybjačych mjen ze zawostajenstwa Korle Handrija von Meyer zu Knonow (* 30. 10. 1744 w Schnellfürthelu † w Zhorjelcu 14. 1. 1797), bohateho zemjana, kiž mjez druhim Rózborske knježstwo wobsedžeše, ale wot 1758 sem jo předawši so do Zhorjelca přesydli, zo by so tu cyle swojim wědomostnym a wumělskim přikhilnosćam wěnowal. Z jeho domjacym wučerjom běše naš Jan Hórcanski był, kotrehož je čas žiwjenja česćil. W lěće 1787 poby pola njeho Nathanael Leska, krótko do swojeje smjerće, kotraž jeho 27. 11. 1787 w Marburku potrjechi, hdžež běše so za profesora přirodospyta a ratařstwa powolał. Wot Leski bu znowa zahorjeny za přirodospyt. Wot njeho nawukny ryby zakhować. Wumysli sebi sam wosebity swětlik, z kotrymž sušene ryby pomaza, jich šupiznam swětlo a krućiznu wobstarajo. Wón běše z pilnym sobustawom Hornjołužiskeho towařstwa wědomosćow a so tež wuspěšnje zaběraše z twarjenjom hudźbnych strojow. (Wo nim Anton L. Monatschrift 1797, 265—290, a A. J. z Gersdorf 1797, 47—52.)

Rybjače mjena su wot Meyera zarjadowane po systemje Blocha; jim su wot někoho drugeho přidate serbske mjena. — Sym přeswědčeny, zo su tute wot Malešanskeho Samuela Bohuwěra Ponicha, kiž wšak tež hižo 8. 4. 1. 1798 polstalětny wumřě, dokelž so w zapisu džiwa na Mužakowsku Nisu a Malešansku krajinu. Ponich skutkowaše wot 1780—1786 w Jablōncu a wot 1786—1798 w Malešecach, potajkim w rybatymaj krajinomaj měješe wulke přirodospytne zajimy. — Jan Hórcanski, kotryž sydom a sydomdžesaćlětny wumřě, jich njeměješe. —

Zběrku serbskich rybjačych mjen z Blótow ma Wiilibald ze Schulenburg we swojim Wend. Volkstum z lěta 1882, str. 195—198.

Postupuju tak, zo wozjewju porjadu zběrki laćanske, němske a serbske mjena a přidam Schulenburgowe a džensniše.

1. *Cyprinus Erythrophthalmus*. Die Plöze. Bei D. Joh. Sigismund. 16. J. Rothfirdriž. Wend. Nibbeck?
Hl. pločica — pločica; dl. plošica, pložica (Zwahr).
2. *Cyprinus Rutilus*. Rothauge. — Wend. Potſchiga auch biſtweilen čertvene twučžo.
Hl. wokač, čerwjene wóčko; dl. cerwénica (Schulenburg) cerwénica (Zwahr), cerwénica (Muka).
3. *Cyprinus Nasus*. Die Nase. In der Oberl. der Zappen, Zope.
Ryba nadeńdže so jenož w Nisy a Kwisy, pola Zhorjelca z wulkimi hromadami; nie w Sprjewi ani w Čornym Halštrówje. Serbja tež wokoło Mužakowa žaneho mjena za rybu nimaja, tuž je móžno, zo so ryba w Mužakowje njenadeńdže. — Snano khowa so w němskim mjenje Zope staroserbske cop, čop.
4. *Cyprinus Dobula*. Der Böbel, in der Oberl. der Häfling. Wend. Jeliz.
Hl. jelic, jělc — dl. jalic, jalica (Zwahr).
5. *Cyprinus leser*. Allant, Öſja, in der Oberl. der Alten genannt.
Serbskeho mjena zbërka nima.
Muka ma jazlina (wokoło Pienja) a jazycy (Mužakow).
Rězak ma jělc, jelic, jaz, jazycy. Wón potajkim dvě mjenje měša.
6. *Cyprinus Gobio*. Gründling; Oberl. auch die Kresse. Wend. Riuff. Čžripula.
Hl. čripula (Gresse) a hrjuzk, pola Rězaka mjenje za gobio fluviatilis (Gresse); gobio uranoscopus (Sterngründling); dl. gruzk (Muka) za gobio fluviatilis.
7. *Cyprinus alburnus*. Ufelei, Silberfiſchchen. Wend. iſch Wuchlija.
Hl. (sucha) wuchlija, wochla, wuhlica; dl. huhlej (Swora); huhleja (Schbg.).
8. *Cyprinus Phorinus*. Ellwiž.
Serbskeho mjena so njepodawa.
Hl. (Rězak) (s)tružlik, družlik, horjawka; dl. górcica Bitterling.
9. *Cyprinus Carassius*. Karauſche. Wend. Karras.
Hl. ruška (karas, karask) (Rězak); dl. karaš (Schlb.), karas, karask (Muka).
10. *Cyprinus Brama*. Oberl. Bleie. Wend. Oberl. blea, Niederl. bleja. Der Bleie oder Brasse.
Namaka so jara husto w Sprjewi, wosebje pola Delnjeje Hórki, Hněwsec, Malešec, Kislicy a Polpicy pod Klukšom.

- Hl. Bleja, brama; dl. bleja (Muka); blej (Mužakow).
11. *Cyprinus Tinca*. *Schleie*. *Wend. Lin*.
 Namaka so w Sprjewi jenož zřédka, ale wjac w hatach a lužach n. př. mjez Klukšom a Malešecami.
 Hl. Hlinak a hlin; dl. lin (Muka).
 Serbja maja potajkim wosebite mjeno za sanca a sančku, „hlin“ (hlinak) a „hlina“.
12. *Cyprinus Carpio*. *Karpfen*. *Oberl. Karpfn*. *Wend. Karp*.
 Karp w Sprjewi, Nisy, Kwisy maja so za wulke khlóšćenki.
 Serbske słowo karp ma awtor nie za němske, ale za prasłowjanske.
 Hl. karp; dl. karpa.
 Słowo namaka so we wšitkich słowjanskich rěčach, tež w litwanskim.
 Łaćanske słowo *carpio* pola Cassiodora za dunajsku rybu ze 6. lětstotka, je pak z germanskeho pak ze słowjanskeho.
13. *Rex cyprinorum*. *Wend. Schpicholowy karp*. *Spiegelkarpfen*.
 Leske ma jeho za wosebitu družinu.
 Je pola nas jara žadny; před wjac hač 20 lětami běše hišće husto w Lichańskich hatach pod Klukšom namakać.
 Hl. tarant abo karpowy kral.
14. *Cyprinus Barbus*. *Wend. Barma*. *Barben*. *In der Oberl. die Barne*.
 Hl. barma; dl. barba, barma.
15. *Salmo Trutta*. *Wend. Łužoŭa Truha* (sehr verdorben für pstruha oder pstruha) *Lachsforelle*.
 Hl. pstruha.
16. *Salmo fario*. *Wend. Hatna Truha*. *Teichforelle*.
17. *Salmo fario*. *Wend. Biefa Truha*. *Stein-Waldforelle*.
18. *Salmo Thymallus*. *Wend. Hasche? Die Äsche*.
 Hl. Lipon, haša.
19. *Cobitis fossilis*. *Wend. Piskor* (bed. im Russ. Schmerle) *Schlampisyer*. *Oberl. der Schlammbeisser*.
 Hl. piskor; dl. piskor.
20. *Cobitis Taenia*. *Wend. Kamenty piskor*. *Steinpisyer*.
21. *Cobitis barbatula*. *Wend. Šliha* (poln. śliz), *Oberl. Schmerle*.
 Hl. šrólica, brodata šliž; dl. šmorl (Schlbg); šmorla (Swora); šlija (Kilian).

22. *Esox Lucius*. Wend. Schjzucka, Ndl. schjzipel, Hecht, Hornhecht und Merzhecht. Serbscy rybaey rozdželuja tři družiny — rončowku, Februarhecht, měreku, Maerzhecht a žabjacu šćuku — kotraž w haprleji jerči, hdyž žaby mjakaja. Hl. šćuka; dl. šćipel. Schulenburg rozeznawa lětoskańka w přenim lěće — lońskarja, šćuku w druhim lěće. Muka: lětoskař, lětoskarik a lońskař, lońskarik.
23. *Cottus gobio*. Wend. Kulowata hřowta. Kaulkopf. Mutter. Hl. Kulowaty pjeršk.
24. *Perca fluviatilis*. Baršč. Wend. Pjofany Pjerščf (eine nicht alte Benennung). Oberl. Pjerščfen. Hl. pjeršk, pjerak, wusawa; dl. wótsawa.
25. *Perca cermca*. Kaulbaršč. Wend. woferotowy, blienotowy, řawaty Pjerščf, t. j. wóžhřitowy, řlinany, řawaty pjerřf. Hl. kulowaty pjeršk, slinjany wozhřiwy.
26. *Gadus Sota*. Quappe. Wend. měńf. Hl. hłowaty mjeńk; dl. měńk.
27. *Muraena auguilla*. Wend. wuhřa. Ndl. wugor, bei Musřau wugra. W Nisy, z ředka jenož při wulkej wodže w Sprjewi. Hl. wuhř; dl. wugor, hugor, wugra, hugra.
28. *Petromyzon fluviatilis*. Wd. džetwecž wofotw. Neunauge. Pola Rozbořka ale zředka. Je to jako posłowny přeložk, telko hódne kaž mjeno neunog pola Rusow a Cechow. Hl. Wokačica, wulke džewječwok.
29. *Petromyzon bronchialis*. Quarder.
30. *Petromyzon Plaueri*. Wend. Kamenty fufar. Steinbeiffer, das blaue Neunauge. Hl. Małe džewječwok.

Arnošta Krygarjowa konkordanca ewangelskich serbskich spěwaŕskich.

Podał Ota Wićaz.

Literatura: Moje nastawki wo Arnoštu Krygarju Č. M. S. XVI, 358 sl.; Předženak 1925, 27 sl. wo jeho nanje Hendrichu Č. M. S. XVII, 337–392. — Josef Páta. Zawod 114/115.

Jako zaslužbny Poršiski farar Arnošt Krygar pa-toržicu 1922 po njesměrnje ćežkim bėdženju, ale pokornje a pobožnje, kajkiž bėše přeco žiwy byl, z tutoho žiwjenja wuńdže, zawostaji wón nimo rukopisa serbskich modlit-wow za khorych a mrějacych tež rukopis wulcy wobšěr-neho džěla, na kotrež bėše drje swobodne khwile swojeho cyleho žiwjenja naložował, swoju Konkordancu ewangel-skich serbskich spěwaŕskich. — Nad tajkim swěrnym po-kornym džělom za narod a k česći Božej krasni so dušine zemjanstwo, z kotrymž je so cyły splah Krygarjow, ko-trehož posledni staw Arnošt Krygar bėše, přeco wuzna-mjenjował. Džělo je dospolnje dokónčene, hač na dypk za čišć přihotowane, z najwjetšej čistosću pisane a z při-kładnej přehladniwosću zarjadowane. Je widžeć, zo mamy tu posledni spis, po wjele porjedženjach, wudospolnjenjach, přeměnenjenjach. — A tola je wosud wulkeho džěla tragiski. Habent sua fata libella. — Jako Krygar wumřě, džělaše so hižo na nowym wudawku ewangelskich serbskich spě-waŕskich, kiž je 1930 wušoł. Arnošt Krygar sam džělaše hižo sobu w kemmisiji, kotraž bėše so za wudawanje spě-waŕskich založila. — Je wulcy wobžarować, zo wón swoju cyle wurjadnu wěcywustojnosć — jako naš najwuznamniši hymnologa, do dokónčenja nowych spěwaŕskich sobu do rowa wza. Po tym pak sta so jeho džělo njetrjebajomne, dokelž wšak bėše postajene za stare spěwaŕske. A je bjez wšeje nadžije, zo so hdy čišći. Čim bóle pak mam za swoju přislušnosć napřećiwo nimo měry česćomnemu serbskemu fararjej, zo so serbska zjawnosć wo tajkim sprócniwym a wědomostnje wulcy hódnym džěle wuwědomi. — Po prózd-nym wšak nimo njeje. Štózkuli budže so w přichodže ze serbskej hymnologiju zaběrać, změje w nim najbohaćise žórlo cyle spuščomnych wuspytow, wosebje stawizno-literarnych a rěčnych. —

Zajim za serbske spěwařske je Arnošt Krygar namrěl po swojim nanje, w lěće 1858 zemrětim Poršiskim fararju Hendrichu Krygarju. Wón je po prawym džělo, kotrež běše 54lětny nan zawostajil, dale wjedl a z wulkej prócu dokónčil. — Nan wot studentskich lět sem hromadžeše pilnje wšitke jenotliwe a w zběrkach abo knihach čišćane serbske kěrlušy, powěsće wo kěrlušerjach a wo kěrlušowych přeložerjach. W jeho wobšěrnym literarnym zawostajeństwje nadeńdže syn mjez druhim wobšěrnju zběrku serbsk. duchownych spěwow, tež jenotliwych hronow, kiž su čišćane ale nic do serbskich spěwařskich přijate a nimo toho rukopis: „Registersammlung zum wendischen Gesangbuch. Band I 1837. Tehdy steješe Hendrich Krygar w džělapolnym zastoijnstwje, kaplanstwa při Michalskej cyrkwi w Budyšinje. Wobdźiwamy, kak je při swojim zastoijnstwje khwile za tajke džělo namakał. — Jeho zapis ma 11 rjadow. Wón tak rjaduje:

1. Čisło kěrlušy w serbskich spěwařskich, a to wudawka z lěta 1838; při tym městno, hdžež je kěrluš pola němskich hymnologow Kocha a Daniela naspomnjeny. —
2. Berliner Liederschatz. W 2.—5. rjedže wón naspomni, hač so kěrluš w druhich spěwařskich a pod kajkim napisom namaka.
3. Knapps Liederschatz.
4. Von Bunsen.
5. Alii. (Stare a nowe Budyske, Zhorjelske, Žarowske a druhe spěwařske.)
6. Kelko minutow traje, hdyž so kěrluš spěwa.
7. Autor kěrlušy.
8. Serbski přeložer.
9. Bibliske hrónčko, z kotrymž so wobsah kěrlušy kryje.
10. Čisło kěrlušy w delnjolužiskich spěwařskich.
11. Čisło kěrlušy w serbskich katolskich spěwařskich.

We swojim rukopisu podawa Hendrich Krygar dale: Wobsah nowych němskich Budyskich spěwařskich z lěta 1826.

Němski wobsah serbskich spěwařskich po heslach.

Přehlad čišćeřskich zmylkow a trěbnych porjedženjow. Stawizniske přispomnjenja.

Přehlad wudawkow spěwařskich wot lěta 1710 sem a skónčenje.

Nastawk wo ewangelskich serbskich spěwařskich.

Tutón nastawk je Hendrich Krygař wozjewil we Łužiskim Magazinje XX, 1 sl. — A wo nim je Jan Pětr Jordan w Serbskej Jutničcy 1842, 33—92 podal wobšěrnju rozprawu. —

W léće 1839 powjetšeše komisija serbskeje předařskeje konferency, wobstejaca z fararjow Handrija Lubjenskeho a kapłana Arnošta Bohuwěra Jakuba při cyrkwi swjateho Michała w Budyšinje, fararjow Mjenja w Bukecach, Rjedy w Hodźiju a Voigta w Hrodzišću, dotalnje spěwařske z nowym přidawkom, kiž 183 nowych kěrlušow wobsahowaše. Nowy wudawk zawjedže so we wšitkich ewangelskich wosadach na swjatočne wašnje na reformaciskim swjedženju lěta 1838. Swjedžeńskej předowani, kiž při tutej składnosći při Michalskej cyrkwi farař Arnošt Jakub wo 1. Kor. 3, 11—15; a kapłan Hendrich Krygař wo Kol. 3, 16 ze zakladom: Čehodla naše serbske duchowne kěrlušowe knihi nam jara lube a drohe knihi być dyrbja, wuńdžeštej z bohatymi wědomostnymi přispomnjenjemi w čišću, a buštej wot předarjow — najwuznamnišimaj Serbomaj jeju doby — fararjej primarijej Handrijej Lubjenskemu w Budyšinje a měšćanskemu radže drej. Bjedrichej Adolfej Klinej wěnowanej.

Wšitke tute džěla je wězo Arnošt Krygař, spisuju w dolhich lětach swoju konkordancu wužiwal.

Jeho rukopisna konkordanca ma džewjeć džělow. Kóžda njese na swojim čole jako razne heslo přiměrjene hrono ze serbskich spěwařskich. Rukopis ma hlowny titul w analogiskim prawopisu.

Serbska
kěrlušowa konkordanca
abo
klučik k serbskim spěwařskim

Zestajal
A. Krygař,
něhduši Poršiski farař
na wotpočinku w Budyšinje.

Po nim přińdže wobsah jenotliwych džělow:

1. Wopriječće kěrlušowych knihow.
2. Kěrluše a kěrlušerjo.

(Přehlad kěrlušow. Serbske originalne kěrluše. Pokazař přeloženych němskich kěrlušow. Kěrlušerjo. Přeložerjo. Historiske přispomnjenja k jenotliwym kěrlušam.)

3. Štučki.
4. Słowa.
5. Pismo. Perikopy a druhe bibliske městna.
6. Katechismus.
7. Hłosy.
8. Němske krajne spěwařske.
9. Hrončka. (Wospjetowanske. Druhe pomnjeća hódne.)

Kniha měješe dostać předsłowo a dosłowo. Jako předsłowo přeješe sebi Arnošt Krygar wubjerne předowanje swojeho nana z lěta 1838: „Čehodla nam naše serbske duchowne kěrlušowe knihi jara lube a drohe knihi być dyrbja?“ a jako dosłowo jeho wědomostny nastawk we Łužiskim Magazinje: „Podeńdženja serbskich duchownych kěrlušowych knihow.“ —

Prěni džěl.

Wopřijeće.

Hesło: To wšitko k Božej česći dže.
Kěrluš 317, 4.

Jako „předspomnjenje“ Krygar piše: „Wopřijeće w serbskich kěrlušowych knihach je njedospołne a mało přewidne. Sčehowace wopřijeće je so po wotdžělach němских krajnych spěwařskich zestajalo. Kěrlušy a štučki za khorych a mrějacych, kajkež so při khoroložach trjebać móža, su VI. wotdželej přidate.

Arnošt Krygar podawa potajkim w tutym džeće nowe předželanje wšitkich 858 kěrlušow, kotrež we swojich spěwařskich měješe. W serbskich spěwařskich knježeše njesměrna měšeńca, dokelž sebi njeběše po léće 1710 žana generacija wudawarjow zwěriła cyle nowe spěwařske wudać, a so přeco spokoješe, spěwařske jenož z nowym přidawkom wudać. Arnošt Krygar rjaduje kěrlušy potajkim po tutych džělach:

1. Křescijanske lěto. (Njedžela a zjawna Boža služba, advent, hody, nowe lěto, swjedžen Khrystusoweho zjewjenja, póstny čas, jutry, Bože stpiće, swjatki, na swjatu Trojicu, druhe swjedženje: Marje připowědanje, na Jana, na Michała, reformacijski swjedžen, žnjowy swjedžen, pokutny džeń, kónc cyrkwin. lěta.)
2. Křescijanska cyrkej a jejne hnadne pomocne wěcy. (Křescijanska cyrkej zhromadźizna swjatych, skutki cyrkwineje lubosće, poswjećenje noweje cyrkwyje a kermuša, Bože słowo a katechismus, swjata křćenica, wobnowjenje křćeńskeho sluba, swjate wotkazanje.)

3. Křesćijanska wěra. (Wěruwuznawarske kěrluše, Bože byće a wosebnosće, přeni, druhi a třeci artikl.)
4. Modlenje, khwalenje a džakowanje.
5. Wšelake powołanja.
6. W křižu a tyšnosći.
7. Smjertne a pohrjebne kěrluše.
8. Khrystusowy přichod k sudu.
9. Posledni sud.
10. Wěčne žiwjenje.

Druhi džěl.

Kěrluše a kěrlušerjo.

Hesło: Něk kóžde truny napinaj
A najrjenišo zadžělaj
Tych hercow cyła syła.
Kěrluš 439, 6.

Za wudajomne nowe serbske spěwarske A. Krygař postaji: „Žadać by było, 1. zo by so w serbskich spěwarskich pod kóždy kěrluš mjeno wudžěljarja stajilo a pódlá do spinkow mjenowy pismik přeložerja; 2. zo by so němški pokazář kěrlušow w serbskich spěwarskich porjedzał; 3. zo bychy so w zapisu serbskich kěrlušerjow k jich mjenam čisla wot nich wudžělanych abo přeloženych kěrlušow přistajile.

Tutón džěl je snano najwažniši wot wšitkich. — We nim podawa A. Krygař:

Z přenja: Přehlad kěrlušow z mjenom wudžěljarja a přeložerja a z čisłom w němskich spěwarskich. — Najwažniše su nam wězo originalne serbske kěrluše. Tych je docyła po Krygarjowym ličenju 40.

Z druha: Němski kěrlušowny pokazář. Konkordanca ma praktiskim potřebeam sluzić.

Z třeca: Zapis kěrlušerjow. — Mjez mnohimi znatymi a hišće njeznatymi němškimi kěrlušerjemi stej tež dobroćelka Serbow Kata hrabinka z Gersdorfowa a Budyski basnik Bjedrich Bohakwal Wetzel † 1819. — Serbscy kěrlušerjo su A. Bohuwěr Jakub, Konik, Kapleř, Kilian, Krygař, Lubjenski, Matthaei, Pjeh Rjeda, Urban, Waltař a jedyn je wot serbskich bratrow, abo kaž Krygař pisa wot „Židowskich štundarjow“. Wjeselu so, zo je so tutón kěrluš tež do noweho wudawka přijal.

Ze štwórta: Zapis přeložerjow, Mjez nimi je tež Mila Imišowa.

Z pjata: Zapis serbskich kěrlušerjow. Tutych je 11 (12).

Ze šesta: Prispomnjenja. — Dodawk k prispomnjenjam.

Tu wón podawa swoje bohate slědženja k jenotliwym kěrlušam, wo jich nastaću, woznamje, rjanošći, wliwje, wužiwajo při tym najwážnišu němsku hymnologisku a wězo tež serbsku literaturu. Wuběram tu jenož něšto: Kěrlušaj 108 a 115 staj z přenjeho wudawka 1710; w nim so wo kěrlušomaj praji: „Slušataj do najbóle lubowanych jutrownych kěrlušow a pokhadžataj najskěrje wot českich bratrow. Njemóžachmy je při najpilnišim slědženju w žanych ewangelskich spěwarskich nadeńc, a dyrbjachmy je do němskeho přeložić.“ Tutej našej najčesćomnišej ewangelskej kěrlušaj staj so w nowym wudawku z lěta 1930 wuwostajilej! Kak je mi toho žel!

Z kěrlušom 232 pokoješe so Kamjenski serbski farar Jan Bohuwěr Schumann we wulkich smjertnych styskanjach, jako dyrbjěše 32lětny w léće 1717 wumrěc. —

Kěrluš 257 běše najlubši kěrluš Ketličanskeho kaplana Jana Jakuba Pětrki, pilneho serbskeho spisowacela, kiž 1823 jako 80lětny wumrě. Postaji tež, zo by so kěrluš na jeho pohrjebje spěwał- štož so sta. —

Třeći dźěl.

Š t u č k i.

Heslo: O kak budže klinčec rjenje
W tej čichej wěčnosći.
Kěrluš 253, 15.

Tu podawa Arnošt Krygar zapis wšitkich štučkow, potajkim kěrlušowych wuwrotow. — Tajki zapis ma na přikład w přidawku spěwarske Ochranowskeje wosady.

Štwórtý dźěl.

S l o w a.

Heslo: Jezus je slowo poslednje.
Kěrluš 621.

Tutón dźěl wobsahuje 475 stronow. Je nimo měry wážny za rěčespytne a nabožne studije. Jenotliwe hrona su alfabetiscy rjadowane po jich najwoznamnišim slowje. Na přikład pod pismik Č su hrona zhromadžene, w kotrychž so namakaja slowa: čakać — čas — čaji — čeledź — čerstwy — čert — čerw — čerčík — čerwjeny — česć — česćić — česny — činić — činju — čisty — člowjek — člowski — čehodla — črjódžička — čuće — čwila.

W přidawku su wšitke mjena naspomnjene, kotrež so w kěrlušach nadeńdu. Zhonimy, zo tež Xerxes so raz mjenuje. 241, 22

Pjaty džěl.

P i s m o.

Hesle: To slowo dyrbja wostajić.

Kěrluš 231, 4.

Spomń na mnje, hdyž ja słyšeć budu

To swjate evangelion,

Hdyž přěduje so Twojom' ludu.

Kěrluš 291, 2.

Tutón džěl wobsahuje dwaj poddžělaj. Přeni počahuje so na perikopy, a ma dvě hesle:

Zapis podawa cyle kěrluše, abo jenotliwe wutwory, kiž so wšitke na perikopy jenotliwych njedželow počahuja. W sakskej evangelskej cyrkwi su štyri rjady perikopow postajene. — Arnošt Krygar wuzběhuje w předspomnjenju, kak móže so tutón zapis trjebać. —

Druhi poddžěl ma hesle:

Hesle: Tón trošt njeje dopóznaty,

Kiž je w Twojim slowje daty.

Kěrluš 157, 2.

Swědě ze wulkim rjanym špruchom.

Kěrluš 127, 9.

Tu A. Krygar podawa nadrobny zapis wšitkich městnow stareho a noweho zakonja, kiž so w serbskich kěrlušach abo tež w jich jenotliwych wuwrotach nadeńdu.

Šesty džěl.

K a t e c h i s m u s.

Heslo: Čistu wučbu dał nam sy,

Daj tež čiste wutroby.

Kěrluš 766, 5.

W tutym džěle zestaja A. Krygar k cylemu Lutherowemu katechismej ze wšitkimi wukładowanjami přińódne a na nje so počahowace wuwroty z kěrlušow, abo tež cyle přińódne kěrluše.

Sedmy džěl.

H l o s y.

Heslo: Słyš, kak wěrna

Duša, swěrna

Spěwa z cyłej wutrobu:

Twojich džěći

Kak na swěći

Kěrluše a hlosy du

Kěrluš 313, 5.

A. Krygar podawa najprjedy přehlad serbskich kěrlušow z jich hlosami w němskich a serbskich spěwař-

skich, dokelž khoralne knihi k němskim krajnym spěwařskim husto druhe a nic porédko přihódne hlosy za kěrluše podawaju hač serbske spěwařske, a připódla paralelne hlosy, docyła 304 hlosow.

Wosmy džěl.

Němske krajne spěwařske.

Heslo: Štož ja mam, mój bratša je éi so
tež stało. Kěrluš 318, 6.

Tu je zapis wšitkich kěrlušow sakskich krajnych spěwařskich, kiž su so do serbskeje řeče přeložile a so namakaja pak w našich serbskich spěwařskich pak w Zionskich hlosach.

Džewjaty džěl.

H r ó n ě k a.

Heslo: To piš sej do wutroby.
Kěrluš 54, 6.

Arnošt Krygař zapisuje pod džělom A wšitke wrócate nazynki serbskich kěrlušow. Tych je hódnje wjele. —

Pod džělom B pak podawa druhe pomnjeća hódne hrona. Su to tajke, kiž pak přez swój wobsah pak přez wosebje zbožowne řečne zestajenje, pak přez swoju lapidarnosć abo přisłownu formu so wuznamjenjuja. — Tych je 166! — Hdyž njebychmy z městnom w našim jeničkim wědomostnym časopisu tak njesměrnje wobmjezowani byli bych je wšitke wotěšćał. — Pomyslé sebi, kajke rjane su tute hrona. — Prawa wěra, hlada měra 149, 3; Čim wjetša naša khudoba, čím wjetša jeho dobrota, 43, 2; Hlowu zběhać a nie lěhać, 253, 1. Na nas z hnadu pohladaj, zwarnuj, žohnuj swoje herbstwo. Knježe, wodź naš lud a kraj, zdžerž a škituj naše Serbstwo! Nam přez wěru, pokutu pomhaj k zbóžnom' žiwjenju.

Wuley zaslužbne džělo je Poršiski farař Arnošt Krygař na swojim wumjeńku dokonjał. — Kóždy to spóznaje a připóznaje! —

Při tym so zjewi jeho wulka lubosć k serbskim kěrlušowym kniham. — Tu ma wěsće někotryžkuli tež. Ale pola njeho su serbske kěrluše cyle přešle do dušineho žiwjenja. Wón je sebi je cyle znutřkownje přiswojil. —

Jeho přikladna pilnosć, kotruž je na spěwařske naložil, je z njeje zrostla. Cyle séicha je tuto džělo wuwjedl. To mje napjelnuje z wulkej česćownosću před tutym najswěrnějším serbskim fararjom a rad so na to dopominam, kak jara staj mój nan a mój džěd hižo jeho nana česćiloj.

Arnošt Krygař by najpřihódníši byl, při wudawanju nowych spěwařskich pomhać. Štó bóle hač wón? — A wón je to tež cheyl. Je zawostajil kritiske přispomnjenja k wšitkim serbskim kěrlušam. Tež tuto džělo je jara wobšěrne a swědči wo najwjetšej sprócniwosći. — Ke kóždemu kěrlušej w ewangelskich serbskich kěrlušach wón přistaji swój wusud wo jeho hódnoće, rěčneje formje, hłosu; hač ma so zakhować abo nic. —

Ale wo tutym džěle nochtu tu pisać. To chcu we swojim nastawku wo nowym wudawku ewangelskich serbskich spěwařskich a wo jeho stawiznach. Te wšak su zrudne dosć. — Škoda, zo je Arnošt Krygař do jeho zhotowjenja wumřěl.

W našich duchownych stawiznach pak změje wón přeco čestne mjeno jako naš přeni hymnologa a jako zawěšće hódny syn swojeho nana. Bóh wobradź kóždemu serbskemu nanej syna, kiž jeho džělo tak wubjernje dale wjedže!

Zbožopřejaca pěseň Handrija Zejlerja.

Hišće nječišćana.

Podal Ota Wićaz.

Na dnju 25. julija 1869 narodži so Hodžijskemu fararjej Hendrichej Imišej a jeho mandželskej Mile z domu Pfulec w Bělšecach synk, kiž w krčeniicy mjeno Marcin dosta. Wón wumrě na dnju 1. 12. 1921 jako financny radzičel w Kluču pola Drježdžan. — Narodži so njedzelu dopoldnja, jako měješe nan přédować. Tutón steješe hižo w 50. léce swojeho žiwjenja. Ze swojim dotal jeničkim synom Janom, kiž běše so 13. meje 1853 narodžil, měješe však wjele starosćow. — Wjesele na narodže druhého synka běše pola wšitkich přecelow Imišec mandželskeju jara wulke a sprawne. — Tomu da tež wuraz Handrij Zejler w dotal hišće njeznatej krasnej zbožopřejacej pěsni, kotraž je zdobom dobry wuraz jeho lubosćepolneje wjeseleje powahi. Tuž ju wozjewimy.

Drohi luby bratře a sotra!

Ke mni list tež doleća
Wot Waj lubej' z Hodžija,
Krasna powěsć, aj, aj, aj,
Zo sym kleskał z rukomaj:
„Synka mamoj młodeho,
Bratřika Jank lubeho!“

„Daj Bóh zbožo najrjeńše“,
Ja a mój dom hłosuje,
A tak rěka druhdže tež,
Hdžež Waj' znatych nadeńdžeš,
Daloko a šěroko
Sobu zwjeseluja so.

Zjawnje tu so pokaže,
Kak wšo Bohu móžne je,
Kiž je tomu stać so dał,
Štož njej nihtó dočakał;
Myslički mi poskoča,
Kak Waj dny so womlodža.

Tebi, synkej, maćercy
Přeju dale z wutroby
Strowje — Bóh was přikrywaj,
Wšemu złemu wobaraj,
A tak njech waj' jandželka
Jandželjo tež pěstonja.

To wšak dopokazmo je,
Na čo jeho přichod dže:
Zwonjena bu njedžela,
Wón za nanom přiběža —
Hač je cheyl joh' zastupić,
Njeda so džens wučinić.

To pak cheyl ja zaručić,
Wón tež zechce biskopić,
Njedželu so slyšeć dać,
Štož ma pozdžišo so stać;
Na to slawu kemšacu
Zdobnje jemu wunjesu!

Julius Wjelan a Jan Kochanowski.

Podal Ota Wićaz.

Jan Kochanowski běše z najwuznamnišim pólskim basnikom 16. lětstotka. Běše z humanistu a so prócowaše, dokonjanosć klassiskeho basnistwa tež ze swojej maćeřnej řeču docpić. Pěsnješe laćanscy: *Lyricorum libellus* 1580 a *Elegiarum libri quatuor* 1584. Mjez jeho pólskimi basnjemi pak so džensa hišće wysocy česúja jeho „Psalterz Dawidow“ z lěta 1578, jeho tragedija z doby renaissancy „*Odprawa posłów greckich*“ 1578 a jeho želespěwy na smjeré swojeje džowčički „*Threny*“ z lěta 1580. — Džesaty z tutech želospěwow, hlubocy hnujacu pěseń „*Wóršlka*“ sym přeložil a z dvěmaj druhimaj pěsnjomaj Kochanowskeho we „*Lužicy*“ wozjewil 1932, 60. — Z najhlownišim jeho basniskim džělom pak je jeho „Psalterz Dawidow“. To njeje z hołym wědomostnym přeložkom Davidowych psalmow, ale ze samostatnej paraphrazu. Kochanowski je židowske psalmy w pólskim duchu přebasnil, je napjelniwši z nutrnym čućom pólskeje duše. Tak je stworil nabožnu baseń, kotrejež runjeća žadyn druhi słowjanski narod nima. — Jeho psalmy buchu z dušinym swójstwom pólskeho luda a so hišće džensa z wulkej lubosću spěwaja.

Podobny skutk je cheyl Julius Wjelan wukonjeć ze swojim přeložkom psalmow, kotrež je w lěće 1891 ze swojim nakładom wudał pod titulom: *Spěwajomne psalmy, abo metriski přeložk 150 psalmow.* —

Julius Wjelan narodži so 1. mař. rózka 1817 jako jenički syn Slepjanskeho fararja Jana Wjelana. Překhodžiwi Budyski gymnazij w lěće 1836, studowaše najprjedy we Wrótšlawju, potom w Barlinje theologiju a orientalske řeče. Po přeću swojeho nana wotpołóži swoje přenje theologiske pruhowanje. W Budyšinje běše 1832 hromadže z Arnoštom Smolerjom serbske gymnazialne towařstwo založil. W lěće 1841 wróci so Wjelan do Wrótšlawja, hdžež běše w lěće 1838 akademiske towařstwo za lužiske stawizny a řeč ze serbskej sekciju, kotruž Arnošt Smoleř nawjedowaše, nastalo. Wjelan studowaše pola Čelakowskeho a Purkinja słowjanske řeče, bu z najpilnišim sobustawom towařstwa. Kak dolho pak je tu wostał, njeje móžno postajić. W nalěcu lěta 1845 wróci so znowa do

Wrótslawja, přija so zaso do serbskeho towařstwa a wosta tu hač do 21. měrca 1846. W tutym času wotpoloži swoje druge theologiske pruhowanje a běše po wotkhadže Jana Arnošta Smolerja w zymskim semestrje z prezesom serbskeje sekcije, kotraž měješe nimo njeho jenož hišće jeničkeho sobustawa, Jana Symanka z Cytowa. Z lětneje rozprawy towařstwa zhonimy, zo so zaběraštaj z pólskej a ruskej rěču, zo starosłowjanski přeložk biblije přirunowaštaj ze serbskim, a zo pilnje z pólskeje a ruskeje rěče přeložowaštaj. Na dnju 13. měrca 1850 dosta Wjelan we Wrótslawju swoju ordinaciju a bu 9. junija swojemu nanaj jako substitut eum jure succedendi připokazany. W tutych přihotowanskich lětach je Wjelan tež dlěžši čas jako domjacy wučer Krakowskeje pólskeje swójby skutkował a sebi dospolnje pólsku rěč přiswojil.

Po smjerći swojeho nana 18. julija lěta 1852 přewza Julius Wjelan wobšérne Slepjanske fařstwo, kotrež je hač do swojeje smjerće 7. 4. lěta 1892, potajkim 40 lět dolho, zastarał. — Wón běše z najraznišim narodnym prócowarjom, wojowaše wo prawa serbskeje ludnosće a dyrbyeše tohodla wšelake přesčěhowanja znjesć. Pod dušinymi rozhorjenjemi zaja so z Božej ručku. Zwjezy so při serbskim předowanju na Čichim pjatku 1887 na klětecy. Jenož pomalku někak zwotkhoril. W tutych čezkich poslednich lětach zhotowi swój přeložk psalmow, kotryž je za swoje pjenjezy čišćeć dał a swojemu ludej daril, přewostajiwši jón jako dar serbskemu knihownemu towařtwu, kotrež tehdy jeho najlubši přećel Hendrich Imiš, Hođzijski farař, wodžeše.

W kajkim rozměrje pak běše Wjelan sam přisprawny za tajke džěło?

Wobsedžeše dokladne znajomstwo hebraeiskeje rěče. Běše so něhdy přihotował za profesuru orientalskich rěčow a jenož z lubosću k swojemu serbskemu narodej běše so toho wzdał, spokojiwši so z wjesnej faru. Tuž je hebrejski tekst słowo po słowje přeložował, dowoliwši sebi samo w 16. psalmje tekstowu konjekturu.

Zdobom pak běše z dobrym znajerjom wšitkich słowjanskich rěčow. Pólsku dospolnje wobknježeše nimo hornjo a delnjoserbskeje, ju hišće jako stare w rozmołwje z Polakami rady a běžnje rěčeše. Ze zběrki Vuka Stepanowića Karadžića je wobšérne džěle přeložował; tak čepješe jeho wutroba za južnych Serbow, zo w léće 1868 w Bělohrodže poby, hdžež so tež z wučencem Safařikom

zezna. — Hluboki začišć činješe tam na jeho dušu cyrkwinosłowjanska liturgija. — Sam všědnje trjebaše wot džěćacych lět sem Mužakowsku, najrjeńšu a najbóle naspěwnu serbsku narěč, kotraž so wot wšitkich serbskich narěčow najbóle pólšćinje bliži. Wo njej je pisal wulcy hódnu, džensa hišće trjebliwu a nic přetrjehenu monografiju „Namjezno-Mužakowska wotnožka serbsčiny“. Č. M. S. 1869, 57—93, w kotrejž wšitke wosebitosće tuteje narěče jako dokładny slavista wopisuje, wuzběhuje tež jejne přiwuznistwo z pólšćinu. Podawa zdobom tež rěčnicu, słownik a literaturu tuteje narěče, kotraž ma po jeho mēnjenju w Jakubicowym rukopisu wažny dokument ze 16. lětsotka, scyla najstarši serbski rukopis. —

Lubowaše basnistwo. Hišće jako stare recitowaše wótře z pomjatka Homera, nowogrekske, južnoserbske a pólške basnje. Njeje jenož wjele přeložował, ale tež rady pěsnił. Při tym je wosebje džiwał na dobru formu, čistosć nazynkow a wuměrow. Serbska literatura wobsedzi wot njeho wubjernu baladu: „Morwy del“, Č. M. S. 76, 1—6.

Tutu woprawdže hódnu baseń je tež skomponował. Bohužel je so jeho kompozicija zhubila. Tež na hudźbu so wusteješe; hraješe na fleće, klavěrje a piščelach. Kěrluš „Moja lubosć“, kotryž je swojemu přećelej Imišej k zastojnskem jubilejej wěnowal, je zdobom pěsnił a komponował. Hišće džensa so kěrluš, pytacy pokoj w narodnej bědže, spěwa. — Hudźbna wobdarjenosć sčinjaše jeho přijimneho za hlós a rhytm (rozměr). Chcyše bibliske psalmy přetworíc do spěwajomnych kěrlušow za serbski lud, chcyše z tym wobohaćíc dušine žiwjenje swójeho luda po přikładze wulkeho Jana Kochanowskeho. —

Zo je to zechcył, to je drje so mi hižo zdalo, jako wo Wjelanje pisach swoju monografiju. Łužica 1929, str. 1 sl., 12 sl. Ale z wěstosću, wuzamkowacu kóždu pokhibu, móžu to nětko dopokazać z listom, kotryž je Wjelan 14. 11. lěta 1888 na swójeho přećela Imiša pisal. — List sym nadešoł w Imišowym zawostajeństwje. Dokelž je za naše literarne stawizny wažny, jón tu cyly wozjewjam.

Ze Slepoh' 14. 11. 88.

Mój lubši bratře!

Měj wutrobny džak za připóslane Twoje přědowanje wo Bartimeju! Je mje wokřewilo, zaso něšto z Twojeho čistoserbskeho pjera čitać; Bóh zděrz Či jo dolho hišće plódníwa k přisporjenju swójeho kralestwa! Rad bych Či

tež něšto z mojeje prócy zdžělil; ale to mi hišće dolho njebudže móžno, přetož při mni dže wšo jara z njespěcha; steju hakle w 106tym psalmje; k tomu budu najskeršo te přenje 12 znowa dyrbjeć předželać, dokelž je běch po Kochanowskim w 6 stopnjowych trochaeach skladował. Potom sym spóznał, zo po Kochanowskim přeložować „via per ambages“ je a sym dale čisće po hebrejskim originalu přeložil. Běch sebi tu prócu wzał a k tamnym přenim psalmam z požčeneho čišćaneho pólsko-katolskeho spěwnika (choralnych knihow) khmane hłosy wupisał; ale bjez toho, zo dypki — čišćenje je droha wěc — běch te hłosy Mužakowskemu bratrej Rjedže přehladać dał — a tomu so njezdachu po hudźbných prawidlach práwe być, — a ja nětko njewěm, komu mam wjacý so dowěrić, hać Rjedowej hudźbnej wustojnosći, abo hać słowjanskohudźbne- mu duchej. Budžech pak tola tež rad něšto słowjanskich hłosow do našich zněmčených khoralnych hłosow do Serbow přečišćał, dokelž so mi za čas mojeho přebytku mjez Polakami jara derje běchu spodobale. — Jow mam nětko khětro wjele na pohrjebý jězdzić, dokelž w mojej wosadže so bruna (difterija) je rozlězła a wjele woporow žada. — Wot 12teho tutoho měsaca mam tu zaso 2. wučerja Serba, Jana Bartka z Brězowki; — ale naše serbsko-němske šule su přestale, mamy bohužel jeno tute zněmcowarnje. Jeno paćeřske džěci hišće kaž hewak čisće serbski směm wučić; tola njemóžu wobarać, zo so němskich paćeřskich džěci ličba skoro z kóždym lětom powjetšuje. — Wječor je. — Woči mje bolitej. — Tuž Waju z mandželskej wutrobnje postrowjo Ći w božemje praji, kiž wšědnje w lubosći na Tebje spomina, Twój stary přećel Wjelan.“

Tutón list pisaše Wjelan po dostaću Imišoweho čišćaneho přědowanja wo předmjeće: „Slepy Bartimej — hnujace znamjo póhanstwa“, kotrež běše 69lětny Imiš na misijonskim swjedźženju w Budyskej Michalskej cyrkwi 13. junija 1888 z młodostnym zapalom poměl. Přědowanje běše so poslucharjam tak spodobalo, zo sebi čisć žadachu.

Z lista zhonimy jasnje, zo Wjelan měješe před sobu Kochanowskowy psalter, zo je w spočatku chcył cyły pólski psalter do serbskeje řeče přeložiť a při tym naložować Kochanowskeho wuměr — šěsćstopnjowe trohaee a pólske narodne hłosy. — Lubowaše pólske hłosy a chcył by najradšo něšto tajkich słowjansko-pólskich hłosow do serbskeho spěwanja přenjesć, kotrež přeco bóle němski raz dostawa. K tomu je sebi pólsko-katolski spěwnik wob-

staral a wubjerne hłosy swojemu přećelej, fararjej při serbskej Handrijowej cyrkwi w Mužakowje Angustej Rjedze († 20. sept. 1898) pósłal, zo by je pohódnošil. — Jeho měješe za wěcywustojneho w hymnologiskich prašenjach. Rjeda měješe pólske hłosy za njeprihódne. — Wjelan drje njemóžeše jeho wotpokazanju přihłosować, dokelž běchu so jemu hłosy w Pólskej jara spodobale, ale Rjedowy wusud pohnu jeho skónčnje tola sobu z rozrisacej pjenježnej příčinu, zo je éišć notow jara drohi, — so přidatych pólskich hłosow wzdać. Hdyž pak cheyšć dale na tym wobstać, zo mjachu so psalmy w serbskich wosadach spěwać, dyrbyeše swój přeložk připrawić hłosam, kotrež so w serbskich wosadach trjebachu. — Dotal běše 12 psalmow po Kochanowskim přeložil. — Te dyrbyeše nětko přeměnić. Tuž so rozsudži hnydom wšitke psalmy po originalu přeložować a je po rozměrje hłosam serbskich spěwařskich připrawić. —

Z pólsčiny běše Wjelan w léće 1886 hižo přeložil asketisku knížku slawného pólského ewangelského předarja Samuela Dambrawského „Lékařstwo za dušu w khorosí“ z léta 1611. Dambrawski skutkowaše najprjedy jako ewangelski předař w Póznanju a potom jako generalny senior we Wilnje. Jeho spis běše Wrótslawski superintendent dr. Altman znowa za ewangelských Polakow swojeje diocesy w léće 1879 wudał; přez njeho so Wjelan z knížku zezna a so rozsudži ju do serbskeje řeče přeložić. Do němskeje běše ju hižo 1883 wyšši wojeřski duchowny dr. z Criegern w Lipsku přeložil. — W knížcy steja tři kěrlušě. Tež tute je Wjelan rhytmisey a z nazynkom — a to jara zbožownje přeložil.

Ze swojim přeložkom psalmow krónowaše Julius Wjelan swoje éěžke, sprócniwe a wojowařske žiwjenje. Wukonješe jo pod najéěžšimi éělnymi zadžěwkami. Wuda jón potom we za naše skromne poměry njewšědnje rjanym wudawku a dari cyly nakład knihownemu towařstwu a z tym serbskemu ludej. — Přeložk wěnowaše z lačanskim wěnowanjom swojemu patronej, Mužakowskemu hrabi Arnimej. — Z tajkim darom pak je so tež stajil do rjadu maecenatow serbského luda, za kotrehož kulturne potrjebje je přeco měl najšćedriwišu ruku.

Dokelž je swój přeložk po hebrejskim originalu spisał, hodži so jenož z éěžka něšto wo jeho řečnym poměrje ke Kochanowskemu postajić. Dokelž sebi jeho psaltař Davidowy wulcy wažeše a toho wulki wuznam za nabožne žiwjenje pólského luda znaješe, bu džě jenož pohnuty tež

swojemu serbskemu ludej psalmy spěwajomne sčinić. Tež je cyle wěsće, swoje džěło wuwjedžo, přeco zaso do swojeho exemplara Kochanowskeho psaltera hladał. Ale z čězka hodži so něhdže z wěstosću prajić, zo je sebi žadyn wuraz wuzwolil po Kochanowskim. — Podarmo pytamy za polonismami. — Wuměr a nazynk hronow nućitaj jeho k samostatnosći. Džiwaše wosebje na ducha serbskeje rěče, a hdžež běše jemu při wobkedžbowanju posłownosće přeložka móžno, wobkhowa sebi stary husto dosć rjany a mócný wuraz ewangelskeho serbskeho přeložka, kiž bu přeni króć w léće 1703 wot mištra serbskeje rěče Michała Frencla z pomocu mag. Pawoła Pretorija a diakona Michała Racy w Budyšinje wudaty, ale kotryž su wšitke pozdžiše generacije serbskich theologow přeco zaso porjedžale. Je to z dobrym dopokazom jeho basniškeho čuća. Přeložk dosta přez to wěsty raz dostojnosće a swjatočnosće. — Nazhonimy to najlěpje, hdyž jón přirunamy z posłownym přeložkom Jana Larasa z léta 1872, kiž je pornjo Wjelanowym bjez barby a kreje. Larasowy přeložk je z česće hódny wědomostnym džělom. Wjelanowy pak ze samostatnej basniskej parafrazu, podobnej na jeho wulkeho příklada Kochanowskeho. —

Skromny wliw pólskeje rěče zjewi so snano w tym, zo Wjelan druhdy dla rozměra za „swoje“ a „twoje“ „swe“ a „twe“ trjeba, abo w jeho prawopisu, hdyž njepisa, kaž sebi to naša literarna rěč žada, „twjerdy“, ale „twerdy“, nie „pjelnić“, ale „pelnić“, po pólskim „twardy“ a „pelnić“; ale tež jeho wosadni tak po swojim přiwuznistwje z pólskeje rěču tak wurjekuja.

A tola je Wjelanowy psalter džensa nimale pozabyty. Lědma jón něchtó znaje. Nutrne přeća, z kotrymiž je basnik swoje spěwy do Serbow wupóslal, su so na woprawdže tragiske wašnje njedopjelnile! — Kochanowskowe psalmy su hišće džensa skoro po štyrjoch lěstotkach z dušinym swójstwom pólskeho luda. Wjelanowe džěło wosta dotal podarmo. — Na čim to leži?

Wjelan džiwaše přede wšěm na ewangelskich Serbow. Ale do liturgije ewangelskeje Božeje služby njejsu psalmy zarjadowane. Tuž so jenož mało trjebaja, nanihdy tak wjele kaž w katolskich nyšporach abo tež w jendźelskich cyrkwjach.

Za to pak bych so wjacore, wosebje derje poradžene psalmy přiwzać mohle do ewangelskich serbskich spěwař-

skich. To je so bohužel zakomdžilo a je to nimo měry jara wobžarować. W zapisu serbskich kěrlušerjow Wjelanowe mjeno docyla nječitamy! Přez spěwařske bychu jeho psalmy bjez dwěla do ludoweho erta přišle. — Do-
tal pak so hišće žadyn spěwał njeje! —

Z hłownej winu pak, zo buchu jeho psalmy zabyte, je njedostatk serbskeje literarneje wučby! — Hdyžkuli so wo literaturje maleho serbskeho luda rěči, ma so pokazać na Wjelanowu parafrazu k psalmam jako na wuznamny literarny skutk — kiž je drje z pózdnim wothłosom sławneho Kochanowskowneho psaltera w našej Łužicy, ale — z hódny!

Nekrolog CXV.

Farář lic. theol. Oswald Mrózak.

* 29. 10. 1845. — † 7. 5. 1934.

Wulcy zaslužbny bywši Hrodzišćanski farář lic. theol. Mrózak wumřě w Budyšinku 7. rózownika 1934, 88½ lěta stary. Narodzil bě so wón we Wulkich Zdžarach, hdžež bě jeho nan z wučerjom a kantorom. 13 lět stary přińdže na Budyški gymnazij, studowaše potom w Barlinje bohosłowstwo a dósta přenje farske městno 1872 w Kholmje. Dokelž běše tehdy njedostatk duchownych w Sakskej, přińdže 1874 za fararja do Malešec a 1877 do Hrodzišća. Tu je wón skutkował hač do lěta 1925, potajkim něšto přez 52 lět w zastojnstwje pobywši. Swój derje zasluženy wotpočink wužiwaše wón w Budyšinku, runjež tež tu najprjedy něhdže dvě lěće wšě zastojnske džěla wukonješe, potom pak khorowatosće dla zwjetša hišće jenož pisne džěla, te pak nimale hač do kónca swjeho žiwjenja. Wo njeboh fararju Mrózaku hodži so z dobrym prawom prajić: Ja cheu tebjě žohnować, a ty dyrbiš požohnowanje býć. Bóh luby Knjez běše jeho ze wubjernymi darami wuhotował, runje tak na čěle kaž na duchu a na duši. Kruta bě jeho čělna strowosć, runjež běše mnoho zrudoby w žiwjenju nazhonił, wulkotne běchu jeho duchowne dary, zo běše wubjerny předař, a zo bě z dušu dušepastyř, wo tym tysacy džaknych wosadnych swědča, kotřiž džensa hišće džakni na njeho spominaja. Bjez džiwa, zo běše muž z tajkimi darami kaž powołany za wjednika we wšelakim nastupanju. Wón nawjedowaše dolhe lěta z wulkej wustojnosću předařsku serbsku konferencu, zastupowaše wosebje serbske zajimy w sakskej synodže a wěnowaše so z wosebitej wustojnosću serbskim studentam w serbskim seminarje. Štóz z nas je wjesele měł, tam w jeho domje přebywać a wot njeho wuknyć, so nic jenož w lubej serbsčinje wudospolnjeć, ale tež na swjete přichodne zastojnstwo so přiřadować, to čas žiwjenja njezabywa. Stajnje přeručě so nam te štyri njedžele minychu, w koktrychž smědžachmy w Hrodzišću býć. — Prawych wopomnjenje wostanje w žohnowanju.

Mjerwa.

Nekrolog CXVI.

Farář Jan Oswald Mrózak

bywši farář naposledk w Rakecach.

*** 12. 10. 1868 — † 5. 9. 1934.**

Oswald Jan Mrózak so narodzi 12. winowca lěta 1868 w Radšowje, hdžež běše jeho nan Hermann Mrózak z fararjom. Dokelž so tutón jako farář do Budestec přesydlil, wón tam wotrosće a ludowu šulu 4 lěta wopyta; wot jutrow 1879 hač do jutrow 1888 běše na gymnaziju w Budyšinje; w lětach 1888 hač do 1891 na universitomaj w Berlinje a Lipsku na duchowneho studowaše, 1891 swoje přenje a 1893 swoje druhe theologiske pruhowanje wobsta; po přenim pruhowanju jako jenolětny dobrowólnik swoju wojeřsku službu wotsłuži. Najprjedy běše z farskim zastupnikom we Łupoji a w lěće 1895 farstwo w Rychwałdze nastupi, hdyž běše prjedy swój wědomostny kolloquium před konsistorstwom we Wrótšlawju wobstał; wot lěta 1898 hač do lěta 1908 w Zdžarach skutkowaše a na to dla khorowatosće na wotpočink dźěše. W lěće 1916 zaso we Łupoji zastojnstwo přewza a wot 1924 hač do 1926 w Rakecach farstwo zastawaše. Na posledku na wotpočinku přebywaše w Rychbachu a w Sachsendorfje pola Wurzena, hdžež na sčěhwkach znjezboženja 5. septembra 1934 wumřě, zawostajiwši wudowu, 3 synow a 2 dźowcy. — Jeho čělo bu na Janowym pohrjebnišću w Drježdžanach pokhowane, hdžež jemu zastupjerjo Zdžarowskeje wosady poslednju česć wopokazachu, a ja smědžach jemu poslednje serbske božemje a postrowjenje do rowa přiwołać. — Njebočički měješe dobru serbsku wutrobu a je stajnje a wšudže jako Serb wustupował.

A. Handrik.

Towarstwowe naležnosće Maćicy Serbskeje.

I. Rozprawa wo skutkowanju Maćicy Serbskeje we wobkhodnym lěće 1934/35,

podata na nalětnej zhromadźiznje Maćicy Serbskeje
24. haprleje 1935.

Maćica Serbska je so w poslednim lěće trójeje skhadzo-
wała, dwójcy k zhromadźiznje nalěto a nazymu, a třeći
króc k zabawnemu wječoru po hodžoch, a to po dźele
wotrjadow na samsnym dnju připołdnju.

Nalětna hłowna zhromadźizna wotewri hišće jónkróc
wjele zasluženy předsyda justicny rada dr. Hermann. Po-
kazawši na wažne politiske podawki w našim wótenym
kraju, rěčeše słowa dobreje nadźije, zo nětko přińdu tež
serbskemu ludej Bóh dał móžne lěpše časy hajenja sam
swojeho ludstwa.

Styri nekrologi so podachu, a wšě rozprawy zastojnikow
Maćicy, kaž smy to zwučeni. Wažny dypk bu wólba pře-
njeho předsydy, dokelž knjez rada Hermann, kotrehož bě
sebi Maćica po njeboičkim knjezu tachance Skali jutrow-
nu srjedu lěta 1925 wolila, zasowólbu wotpokaza. Po je-
ho namjeće wuzwoli so za naslědnika a to jenohłósnje
knjez krajnosudniski rada dr. jur. Symank, kiž předsyd-
stwo přewza a sebi hnydom sobustawy předsydstwa a wu-
bjerka do polneje ličby přija, do předsydstwa kk. fararja
Mjeřwu-Bukečanskeho, fararja Kaplerja-Budyšskeho, kan-
tora a šulsk. wjednika Šořtu-Budyšskeho, wučerja Kraw-
ca-Budyšskeho, wučerja Nejda-Rakojdžanskeho, stud. di-
rektora Otu Wićaza-Stollbergskeho a Janaka-Budyšskeho.
Na wuprózdnjene městno we wubjerku stupi k. rada Her-
mann, kotremuž so za jeho přez dołhe lěta přiřadnje pró-
cowanje za Maćicu Serbsku wosebity džak wupraji. Zhro-
madźizna jeho z dwěmaj druhimaj knjezomaj, z cyrkwin-
skim radu Kralom-Drježdžanskim a stud. direktorom Wi-
ćazom za čestneho sobustawa z aklamaciju pomjenowa.

Jenički přednošk měješe knjez wučer Nejdo wo Ma-
ćicy a Domowinje. Wón nas wšitkich do luda wróco wo-
laše, zo by wšitko, štož dźělamy, ludej słušało.

wym basnistwje atd. Čišinski: 7. a 14. zběrka. Wićaz: Wutrobine nalěčo. Nawka: Bajje, bajje, basnički. Kapleř: Ze Sulowic. Winger: Hronow. Konstantin Wulki. Hajna: Kralowna Esther, hra. Marja Kubašec: Janota Wićaz, hra. Brósk: Błazeń w 1. poskhodže, hra. Brusk: Na rozpuću, hra. Bjarnat Krawc: Žórleško. Wulka lubosć. Zerja.

Kubjenc, knihiskładnik.

III. Rozprawa rěčespytneho wotrjada Maćicy Serbskeje.

Podal Marko Smoleř.

Rěčespytny wotrjad, kotryž je so nazymu 1934 w Maćičnej hłownej zhromadźiznje znowa zestajał, je so w swojich přěnich posedženjach z prašenjom zaběrał, hdže a kak mataj so w serbskim prawopisu hlósnikaj (konsonantaj) **o** a **ó** naložec a hdže so **o** do **ó** abo **ó** do **o** přeměnja. Hižo založerjo našeho serbskeho analogiskeho prawopisa su wjele wo tym prašenju jednali a su po dołhich wuradźowanjach wobzamknyli, zo ma so w zložkach před hubnikami w, l, f, b, p a před krknikami h, ch, g, k **o** naložec. Potajkim ma so pisac sowa, khowac, snowac, zamołwić, doł, koło, kolař, šrofa, cofac, Łobjo, bobak, skobać, noha, wloha, rohać, moch, proch, hroch, kołoch, wopłokać, prok, potok, rokot. Z tutoho prawidła stej jenož wuwzatej słowje bóh a dróha. Při skłonjowanju słowa bóh pak w rodžaku (genitivu) a we wšěch slědowacych druhich padach **ó** do **o** přeměni, mjez tym zo słowo dróha we wšěch padach **ó** wobkhowa.

Hlósnič **o** před krknikami so pak do **ó** přetwori, jeli zo so h do ž, ch do š, k do č zmjehča, potajkim wloha — wložny, moch — w móše, wopłokać — woplóčk.

Hlósnič **o** so dale do **ó** přetwori, hdyž so pola slowow mužskeho roda k zložcy, ze suhlósnikom so skónčacej, druhu suhlósnik přida, potajkim kotoł — kótlík, wosoł — wóslik, posoł — pósla.

Nawopak so **ó** do **o** přeměni, hdyž so pola slowow mužskeho roda k zložcy, ze suhlósnikom so skónčacej, hlósnič přida, abo hdyž so suhlósnik na zložcynym kóncu zmjehči, potajkim skód na skhodže, skhodžizk, lód na lodže, hród pod hrodom, póť do pota, hlód z hlodom, rót so roćić, powróť — powroćić. Z tohole prawidła su wuwzate słowa

wóst, šrót, kmótr, kmótra, mót, mótko, klóštr, kónce, wóte, kotrež při sklonjowanju we wšěch padach ó bjez přeměnjnja wobkhowaju, potajkim wósta, šróta, kmótra, kmótry, móty, klóštra, kónca, wótea.

Tu mjenowane prawidła wo naloženju hlósnikow **o** a **ó** a wo jeju přeměnjnjach su w serbskej řeči ze spodźiwnej krutosću přewjedzene. Štóž chce serbski prawopis nawuknyć, by sebi je dyrbjał twjerdže do pomjatka zašćěpić, zo by so mohł w dwělnych padach zmylkow zminyć.

*

Do serbskeho pismowstwa su so pod wliwom druhich słowjanskich řečow w poslednich lětdžesatkach twórby zawjedle, kotrež sebi serbski lud njeje přiswojił. Na přiklad Serb njepraji: „Wón je zemrěl“, ale kaž Rus, Polak a Jusłowjan: „Wón je wumrěl.“ Tola so tež słowo „zemrěć“ trjeba, štož woznamjenja za sobu wumrěć, w němskim přeložku rěka zemrěć versterben, zemrěci die Verstorbenen. —

K předložcy **z** so před **s**, **š**, **z** a **ž** a před kopjenjom suhlósnikow, kaž je znate, hlósnik **e** přidawa. Tole **e** před nastrojnikom naměstnika (pronom) **mnu** so do **o** zesylni, potajkim zo **mnu**. Ruski so praji so mnoju, juhosłowjanski so **mnom**. Twórba ze **mnu**, kotraž so druhdy w serbskim pismowstwje trjeba, njeje so w serbskim ludu zakorjenila.

Tež předložcy **w** so před suhlósnikomaj **w** a **l** hlósnik **e** přidawa, na přiklad we wutrobje, we lóncu, dale so to stawa, hdyž so po předložku **w** suhlósniki kopja, na přiklad we **mni**. Tež tu su zwjetša **e** do **o** zesylni, na přiklad wo **wsy**, wo **snje**, wo **wodnjo**, wo **srjedź**, wo **wšěm**, wo **jstwje**. Pódlu toho so tež twórbje we **wsy** a we **wšěm** trjebatej.

Vokativ jenotnika (singulara) wěcownikow mužskeho roda kónči so stajnje z hlósnikom **o** abo **e**, na přiklad Wjacławo, Jarosławo, Mikławšo, Jakubje, Michale. Hdyž so wěcownikej słowo knjez předstaji, so tuto njesklonuje, praji so knjez wučerjo, knjez fararjo, knjez Šimano, knjez Makačo.

Žadak dwojoty wěcownikow mužskeho rodu, žiwe zwěrjata woznamjacych, tworijo so kaž rodžak. Tohodla ma rěkać: sym kupił dweju konjow, dweju wołow, dweju ptakow, dweju psow.

IV. Hudźbny wotrjad Maćicy Serbskeje.

Posedženje 24. haprleje dop. 1/211 hodžin w Serbskim Domje. Přitomnych sobustawow jenož dwejo. Druhich zajimcow a hosćow něhdže 20. Předsyda kral. hudźbny dir. Bjarnat Krawc, kiž ma přednošk: „Wo wažnosći a srědkach spěchowanja serbsk. ludoweho spěwa“, zdžěli, zo je „Zwjazk serb. spěw. towařstwow“ so dyrbał dla nowych knježeřtwowych napravow rozpušćić, kiž je 15 lět wuspěšnje serbski spěw a hudźbnistwo hajił; wobžaruje tajki njesmilny wosud. Ludowy spěw ma hudźbny, musikalny, basniski a historiski wuznam. Po svojich formach, rhytmach, melodiskich čarach, hudźbnych stopnicach (doriske, aeoliske, mixolydiske) je wón wulcyšnje zajimawy, štož poskićane jasne přikłady dopokazachu. K wjacorym tekstam nadeńdzemy wulku bohatosć melodijow, někotre pěsnje maju 6—8 wšelakich, swojoraznych hłosow. (!) Přednošeř je wšě serbske ludowe spěwy musikologisce wobdžěłał, wokoło 1000; přirunanja z podobnymi němskimi a druhosłowjanskimi su dosć zajimawe. Spěwy za drohowanja, zabawy, reje atd. buchu wosebje wuzběhnjene. Zo by so ludowy spěw žiwjšo, dušownišo zakorjenił, je nuzno, zo so wón našim spěwarjam systematisce po svojich wšelakorych rjanosćach a wosebitošćach wukładuje a nie naposlednje tež džiwajo na poetiski wobsah. Kak móže so to stać? Dokładny přikład bu podaty z rozjasnjacej analize „Cheyl je knjez hólčik wědžeći.“

Wšelake spěwne towařstwa wuhotowachu w zańdženym léće samostatne zarjodwanja, husto pod jara čězki wobstejnosćemi. Wulki ludowy koncert w Krónje (24. 11. 34) njeměješe ani ideelnje ani materielnje nadžity wuspěch — njespušćomnosć, wjedro! Radwořska Hu-Je bě Domowinski zlět w Raworju jara khwalobnje z wubranymi khórami porjeńšila. (M. Nawka!)

Zwonka Łužicy wustupichu Bukečanscy rejwarjo we Goslarje na wšoburskim zlěće z připóznaćom (knježna Marh. Keřkec z Droždžija).

Ludowa a wumělska serbska hudźba (spěwna a instrumentalna) bu w běhu zymskeho časa 1934/35 w słowjanskim kraju husćišo pěstowana jako swědk našeho kulturneho prócowanja. Koncerty z ryzy serbskim programom běchu w Zagrebje (radijo) a Dubrowniku (filharmonija), dale w Litomyšlu, Małej Bolesławje a Kraloweje Hradcu; poslednje tři w měšćanskich džiwadlach wuwjedžene po-

dawachu ludowe spěwy a wumělske H. Zejlerja, K. A. Kocora a B. Krawca. Symfoniske skladby a Missa solemnis krónowachu wěc.

Předsyda na kóncu hišće zdžěli, zo je na wšě 24 spěwow H. Zejlerja zestajał dwuhlósnyje, kaž tež za mužski a měšany khór. K wotpisanju je original k dispoziciji.

Bjarnat Krawe.

V. Rozprawa stawiznisko-starozitnostneho wotrjada w léće 1934/35.

Tutón wotrjad njeje w poslednim léće žanych posedženow měl. Samo jutry při hłownym posedženju Maćicy so njemóžeše zeńć, dokelž předsyda njebě dowola za tutón dzeń dostał. Jenotliwi sobustawy pak su pilnje tež w poslednim léće džělali a to wosebje knjez wyšši wučer M. Kral, kotrehož nastawki wo stawiznach našich serbskich wsow atd. su wšitkim znate.

Dr. Wjaeslawk.

VI. Rozprawa wo džělawosći paedagogiskeho-šulskeho wotrjada.

Wotrjad skhadžowaše so 17. 4. Rozpominachmy wo serbskej wučbje w ludowej šuli wosebje a tež wo wyššej, wo serbskim wučerškim dorosće, z kotrymž jara zlé steji, a wo našim dolhe, kiž nam stajnje starosćow čini.

Jednanja z NSLB w Drježdžanach, naše zjednoćenstwo serbskich wučerjow jako džělawu wotnožku (Arbeitsgemeinschaft) připóznac, su našeho dolha dla (nastaty z nakladom serbskeho spěwnika „Naše spěwy“) njewuspěšne byle. Tuž naše zjednoćenstwo dale wobsteji, džělac pak dale njemóže, dokelž tukhwilu žaneho šulskeho radu nimamy, jenož zastupjerja, a tuž so na nikoho prawje zepjerac njemóžemy. Wšě jednanja z wyšnosćemi dla šule a wučerjow pak za nas wobstara swědomiće a z wulkej wušiknosću naš wjednik Domowiny.

W. Šeca.

**Zličbowanje pokładnje Maćicy Serbskeje
na jeje 88. towařstwowne lěto 1934.**

A. Dokhody.

I. Zbytk w pokładni z lěta 1933	218.64 hr.
II. Přinoški sobustawow	1075.47 hr.
III. Danje	31.51 hr.
IV. Wunošk z wudatych knihi	<u>370.71 hr.</u>
hromadže	1696.33 hr.

B. Wudawki.

I. Časopis Maćicy Serbskeje na lěto 1934	951.55 hr.
II. Za wozjewjenja w Serbskich Nowinach	81.00 hr.
III. Za knihownju Maćicy Serbskeje	92.00 hr.
IV. Druhe wudawki	<u>182.20 hr.</u>
hromadže	1236.75 hr.

C. Přirunanje.

Dokhody	1696.33 hr.
Wudawki	<u>1236.75 hr.</u>
wobstatk	459.58 hr.

D. Zamóženje pokładnje.

I. Tyburowskeho a Łahodowy fond na Serbskim Domje	375.00 hr.
II. Zbytk w pokładni	459.58 hr.
III. Handrij Zejlerjowy fond wok.	80.00 hr.
IV. Stare hódnotne papjery:	
a) Wjelanowy fond:	} 975.00 hr.
b) Jakubowy fond:	
c) Wićazoweje fond:	
d) Rajhradski fond:	
hromadže	<u>1189.58 hr.</u>

W Budyšinje, 15. měrca 1935.

G. Janak
t. kh. pokładnik.

Do namaj předpolaženych podložkach trjehi zličbowanje.

Dr. Herrmann
J. Hejduška

Zličbowanje Serbskeho Domu na lěto 1934.**A. Dokhody.**

Wotnajeński pienjz wot 1. I. 34 hač do 31. XII. 34	15580,00 hr.
Druhe dokhody	423,28 hr.
Zbytk z lěta 1933	616,15 hr.
hromadže	<u>16619,43 hr.</u>

B. Wudawki.

1. Wudawki za wobkhod	
a) dawk na zamóženje	536,36 hr.
b) ležownostny dawk	1456,80 hr.
c) wobrotny dawk }	182,66 hr.
d) dokhodny dawk }	
e) wopalne zawěšćenje	98,40 hr.
f) rukowanske zawěšćenje	49,90 hr.
g) za čišćenje jamow	413,00 hr.
h) za wotwoženje popjela	53,05 hr.
i) za mjećenje wuhnjow	92,92 hr.
j) za wodu a wobswětlenje	295,35 hr.
k) za mjeńše wudawki	481,40 hr.
	<u>3659,84 hr.</u>
2. Wudawki za zdźerženje Doma	
a) na twarskeho mištra	365,94 hr.
b) na kachlestajerja	150,65 hr.
c) na škleńčerja	15,75 hr.
d) na molerja	347,73 hr.
e) na klampnarja	217,72 hr.
f) na zamkarja	476,29 hr.
g) na třěchikryjerja	722,34 hr.
h) na instalatěra }	206,29 hr.
i) na blidarja }	
j) za přinošk na wuporjedenje hasy	200,00 hr.
k) wšelake wudawki	22,25 hr.
	<u>3000,21 hr.</u>
3. Za dań a zarjadnistwo:	
a) dań za hypoteki	2472,15 hr.
b) zarjadnistwo	360,00 hr.
	<u>2832,15 hr.</u>
4. Wotnajeński dawk	5025,14 hr.
5. Wotplaćenje hypotekow	2000,00 hr.
hromadže	<u>16517,34 hr.</u>

C. Přirunanje.

A. Wšě dokhody	16619,43 hr.
B. Wšě wudawki	16517,34 hr.
Zbytk	<u>102,09 hr.</u>

W Budyšinje, 22. měrca 1935

G. Janak
t. kh. zarjadnik domu

Pruhowaloj a za prawe póznaloj

W Budyšinje, 23. jutrownika 1935

Jurij Hejduška
Dr. Herrmann

Übersicht.

Sorbische Praepositionen von Pfarrer Gotthold Schwela in Dissen. S. 3—24. — Die Arbeit wird zu Ende geführt. Sie bringt die Praepositionen za, bzez, dla, pla, pša, pšešiw; die als Praepositionen verwendeten Adverbia blisko, bližej, dalej, górej, hokoło, hušej, mjazy, poróme, předk, pšezy, pšemoc, srez, wesrez; die Bicomposita, Tricomposita und Quadricomposita, welche dem sorbischen Verbum eine unglaublich feine logische Entscheidung ermöglichen. — Die höchst wertvolle Arbeit ist schon als Sonderdruck im Selbstverlag des Verfassers erschienen.

Briefe von D. Heinrich Imisch an Michael Domaschke. Veröffentlicht von O. Lehmann-Stollberg. S. 25—43. Fortsetzung.

Alfons Parczewski von Kgl. Musikdirektor Bernhard Schneider-Dresden. — Alfons Parczewski Rektor magnificus der Universität Wilna, polnischer Abgeordneter auf der letzten Duma, ein treuer Sohn seines Volkes und Mitarbeiter Marschall Pilsudskis beim Wiederaufbau des polnischen Staates, hat mit seiner Schwester Melanija von seiner Jugend an dem sorbischen Volke große Anteilnahme bewiesen. Davon zeugen zahlreiche Aufsätze in sorbischer Sprache, die er vollkommen beherrschte, im Časopis Maćicy Serbskeje; viele Aufsätze, die er in polnischer Sprache über das sorbische Volkstum veröffentlichte, seine opferwilligen Bemühungen um seine Erhaltung. Er war seit 1880 Ehrenmitglied der Maćica Serbska, — ein großer Idealist, der sich einsetzte für den Schutz der sprachlichen Minderheiten in Europa. — Seine englische und deutsche Broschüre von Jahre 1904, die er dem pankeltischen Kongress in Carnarranu vorlegte, vertritt Gedanken, die das Dritte Reich verwirklicht. Als 82jähriger veröffentlichte er in der Zeitschrift „Ruch“ seinen letzten umfangreichen Aufsatz über das sorbische Volkstum. —

Sammlungen von Fischnamen aus dem Jahre 1797. Mitgeteilt von O. Lehmann-Stollberg. Die sorbischen Namen finden sich als Beigabe zu einer Abhandlung über Oberlausitzer Fische, die aus dem Nach-

lasse des Lausitzer Gelehrten K. Andreas von Meyer zu Knonau in der Lausitzer Monatsschrift v. J. 1797 veröffentlicht wurde. — Es werden die Beziehungen des Verfassers zu Nathanael Leske dargestellt und wird nachgewiesen, daß die sorbischen Namen nur vom Malschwitzer Pfarrer Samuel Traugott Pannasch herrühren können. — Die Namen werden sprachlich untersucht. —

Ernst Krügers Konkordanz zum evangelischen sorbischen Gesangbuch. Besprochen von O. Lehmann-Stollberg. Als der frühere Purschwitzter Pfarrer Ernst Krüger 1923 hochbetagt, als der letzte eines um die Lausitz hochverdienten Geschlechtes starb, hinterließ er eine druckfertige vollständige Konkordanz zum evangelischen sorbischen Gesangbuch. — Das war seine Lebensarbeit, zu der er durch seinen Vater Heinrich Krüger † 1858, der wertvolle bibliographische und hymnologische Arbeiten geleistet hatte, angeregt worden ist. — Es ist Tragik, daß diese Konkordanz niemals im Druck erscheinen wird, da mittlerweile das evangelische Gesangbuch in ganz veränderter Form herausgegeben worden ist. — Gleichwohl besitzt sie dauernden Wert. — In neun umfangreichen Teilen enthält sie neben sorgfältigen Verzeichnissen Untersuchungen über Entstehung, Verfasser, Übersetzer und Inhalt der Lieder, sehr wichtige sprachliche Bemerkungen, z. B. über volkstümlich gewordene Verse u. a. — Für weitere Arbeiten zur sorbischen Hymnologie bleibt die handschriftliche Lebensarbeit Krügers von dauerndem Wert. —

Glückwünschgedicht Andreas Seilers. Mitgeteilt von O. Lehmann-Stollberg. Noch ungedruckt. Zeigt die heitere Lebensart und sprachliche Anmut des sorbischen Dichters.

Julius Welan und Jan Kochanowski. Von O. Lehmann-Stollberg. — Das polnische Volk verdankt seinem größten Dichter Jan Kochanowski aus dem 16. Jahrhundert eine selbständige Paraphrase zu den Psalmen „Psalterz Dawidów“, die zum geistigen Eigentum des Volkes geworden ist. Der Pfarrer von Schleife Julius Welan (1817—1892), ein hervorragender Orientalist und Slavist, dichterisch und musikalisch begabt, dessen Monographie über den Muskauer Heidedialekt noch heute wissenschaftlichen Wert hat, trug sich mit dem Gedanken, nach Kochanowskis Vorbild eine sorbische singbare Paraphrase

zu den Psalmen zu dichten. — Er beherrschte die polnische Sprache, aus der er schon eine asketische Schrift des evangelischen Predigers Samuel Dambrowski übersetzt hatte. So entstand seine Umdichtung zu den Psalmen, die er auf eigene Kosten 1891 in vortrefflicher Ausstattung mit literarischer Widmung an seinen Patron, den Grafen Arnim-Muskau, herausgab und dem sorbischen Volke schenkte. — Das Verhältnis der „Spěwajomne psalmy“ Welans zum Psalter Kochanowskis, der sprachliche, literarische Wert und die Bedeutung der Nachdichtung werden untersucht. —

Nekrolog von Pfarrer Johannes Oswald Mrosack † 5. 9. 1934 in Sachsendorf bei Wurzen, von Matthäus Handrik-Schleife.

Nekrolog von Pfarrer lic. theol. Oswald Mrosack † 7. 5. 1934, von Mürbe-Hochkirch.

Wobsah lětnika 1935.

Serbske praeposicyje. (Skónčenje.) Zběrał a zestajał B. Šwěla.	3
Listowanje Hendricha Imiša z Michałom Domašku. (Pokračowanje.) Podał prof. Ota Wiéaz.	25
Alfons Parczewski. Podał Bjarnat Krawc.	44
Zběrka rybjaacych mjen z lěta 1797. Podał prof. Ota Wiéaz.	48
Arnošta Krygarjowa konkordanca ewangelskich serbskich spěwařskich. Podał prof. Ota Wiéaz.	52
Zbožopřejaca pěseň Handrija Zejlerja. Podał prof. Ota Wiéaz.	61
Julius Wjelan a Jan Kochanowski. Podał prof. Ota Wiéaz.	63
Nekrolog CXV. Farař lic. theol. Oswald Mrózak. Podał farař Mjeřwa.	70
Nekrolog CXVI. Farař Jan Oswald Mrózak. Podał farař A. Handrik.	71
Towařstwowe naležnosće Maćicy Serbskeje.	72
Résumé. Napisal prof. Ota Wiéaz.	80

Wo zaplaćenje lětnych přinoškow

(kóždolětnje 5 hriwnow = 5 RMk.), za wurjadnych sobustawow 5 hr. a wo dary za „Serbski Dom“, za „Maćičnu knihownju“ a za „Serbski Muzej M. S.“ najnaležnišo prosymy. Lětne přinoški a dary za Maćicu Serbsku maju so na konto Maćicy Serbskeje pola Krajnostawskeje banki w Budyšinje (němska adresa: Landständische Bank, Bautzen) slać.